

Thorsdagen den 15 Maj 1873.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Upplästes till justering ett protokollsutdrag för den 9, 10 och 14 dennes, innehållande Kammarens beslut rörande Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1; hvarefter anmälde sig och yttrade.

Herr vice Talmannen: Den nu justerade punkten, hvilken är affattad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Andra Kammarens beslut, innehåller ett redaktionsfel i så måtto, att sedan deri omnämnts att Riksdagen till Kongl. Maj:ts disposition ställt ett anslag, börjar en ny afdelning i punkten med orden "äfvensom att Kongl. Maj:t" etc. Här hafva orden "i underdånighet hos Kongl. Maj:t anhänga att", etc. blifvit uteglömda, men då de för meningen äro behöfliga, hemställer jag, med stöd af 76 § Riksdags-ordningen, att Kam-maren behagade besluta, att efter ordet "äfvensom" införas "i underdånighet hos Kongl. Maj:t anhänga" etc.

Uppå gjord proposition godkändes protokollsutdraget med införande af orden "i underdånighet anhänga" efter ordet "äfvensom" i mom. a af 27:de punkten.

Justerades protokollet för den 3:dje dennes e. m.

Föredrogs och lades till handlingarne Konstitutions-Utskottets den 14 dennes bordlagda memorial N:o 16, i anledning af återremiss å Utskottets utlåtande N:o 14, angående väckt motion om ändring i 33 § Riksdags-ordningen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet första Kammarrens Tillfälliga Utskotts den 14 dennes bordlagda utlåtande N:o 12, i anledning af Kammarrens återremiss af Utskottets betänkande N:o 8, i fråga om ändring i de vid meddelande af tillåtelse för utlänning att här i riket förvärfva och besitta fast egendom eller idka bergsbruk m. m. hittills följda grunder.

Jemlikt Kammarrens den 10 dennes fattade beslut, företogs nu till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 93, i anledning af väckta motioner angående grundskatterna och indelningsverket.

Mom. a.

Herr Fåhræus: Af de olikartade ämnen, som Stats-Utskottet sammanfört i förevarande betänkande, vill jag tills vidare lemna å sido de tvänne, som röra indelningsverket och ordnandet af landets försvar, och till en början endast hålla mig till frågan om grundskatterna.

Vid de tillfällen, då denna fråga tillförene här varit under öfverläggning, har det redan visat sig, att, så enkel den till sina hufvudgrunder än må synas, den likväl lemna utrymme för en mångsidig behandling. Oaktadt allt hvad derom blifvit taladt och skrifvet, kan mycket ännu vara att tillägga för sakens fullständiga utredning, ehvad man betraktar den från statsrättslig, statsekonomisk eller finansiell synpunkt. Såsom ett ringa bidrag dertill, tillåter jag mig att framställa några erinringar vid Utskottets betänkande äfvensom vid åtskilligt, som förekommer i de i ämnet afgifna motioner. Jag har funnit mig så mycket mera manad att ingå i någon granskning af de sednare, som en af motionärerne ansett lämpligt att beteckna motståndet mot grundskatternas eftergifvande såsom *oförstånd*, hvaraf borde anses följa, att ett högre ljus vore att finna i *hans* utredning af ämnet. Denne samme motionär har åberopat det af en framstående ledamot af denna Kammare vid sista riksdag omförmälda löfte, som vid 1809 års riksdag gafs af dåvarande Konungen till Bondeståndet, om medverkan till lindring i skattebördorna, men hvilket löfte förmenas hafva blifvit sviket eller icke gått i uppfyllelse. Då så mycken vigt härvid blifvit fästad, har jag trott det icke vara ur vägen att närmare utreda huru med denna sak rätteligen sig förhåller. Det händer stundom, att en missuppfattning kan blifva en trosartikel, som lätt sprider sig utan vidare pröfning, och så synes förhållandet vara härmed. Ifrågavarande löfte föränleddes, såsom bekant är, deraf, att Bondeståndet gjorde skattelindringar till vilkor för undertecknande af den nya Regeringsformen. Genom detta ovilkorliga vägrande af underskrift, uppehölls det officiella kungörandet af Regeringsformen i tre veckor. Under tiden hade Ridderskapet och Adeln samt Preste- och Borgarestånden, hvilka, redan innan Regeringsformen till Konungen öfverlemnades, fattat beslut om vissa jemkningar i privilegierna, rått från Bondeståndet mottaga ett protokollsutdrag, hvarigenom detta

stånd, med delgifvande af sitt beslut att icke låta underteckna Regeringsformen förr än de öfriga stånden genom vidare uppoffring af privilegier gått Bondeståndet till mötes, förmålde sig vid ytterligare öfverläggningar hafva bestämt de punkter, hvori jemkning önska des och hvarom en framställning nu till beprövande öfverlemnades. De öfriga stånden hade och redan börjat öfverlägga härom, då Bondeståndet kallades till det bekanta företrädet inför Konungen den 27 Juni, hvarvid genom hofkanslern framställdes den vid sistlidne riksdag här citerade proposition om Regeringsformens undertecknande, emot det att Konungen tillförsäkrade Bondeståndet om sin bemedling i de uppkomna privilegiifrågorna. Härvid är det nödigt att fästa uppmärksamhet vid två omständigheter: för det första, att bemedlingen, enligt ordalydelsen, tillförsäkrades *för de frågor, i hvilka de öfriga tre stånden förklarar sig vilja gå Bondeståndet till mötes*. Följaktligen är det ju uppenbart, att bemedlingen afsåg frågornas behandling vid då pågående riksdag, äfvensom att den inskränkte sig till de delar, hvori de öfriga stånden yttrat någon benägenhet att tillmötesgå. För det andra gjordes det uttryckliga förbehåll, att åtgärderna skulle vara *törenliga med gällande lagar och ömsesidig billighet*. Konungen kunde icke, med bevarande af grundlagens helgd, tillförbinda de öfriga riksstånden att sträcka sina privilegiiestergifter öfver billighetens gränser. och det kunde icke tillkomma Bondeståndet ensamt att pröfva billighetsskäl. Men hvilka vore nu dessa genom bemedlingslöftet afsedda frågor? Såsom jag redan nämnt, hade Bondeståndet formulerat en framställning derom och delgifvit den åt de öfriga stånden. Dervid förklarades uttryckligen, att framställningen "icke var i egenkap af yrkande, utan såsom projekt". Framställningen var affattad i sex punkter. *1:sta punkten* afsåg, att under krigstider all privilegierad jord finge vidkännas de kriget vanligen åtföljande onera, som skattehemman utgöra, och att, då ett krig uppkommer, de förut betriade hemman, enligt hvarje ords knektekontrakt, uppställa manskap efter hemmantalet; *2:dra punkten*, att i fredstid all jord borde deltaga i väghållning, allmän byggnadsskyldighet och till någon del i skjutsningsbesväret; *3:dje punkten* var så formulerad: "att Bondeståndet vid framtida riksdagar måtte hafva öppen talan i fråga om all jords lika beskattning, så att billig och rättvis ändring i detta afseende någon gång må kunna verkställas"; *4:de punkten* afsåg befrielse från tiondes erläggande till presterskapet för nya odlingar; *5:te punkten*, att Presteståndets privilegier icke måtte vara hinderliga för upprättande af lönekonventioner emellan pastorer och församlingarne; samt *6:te punkten*, att Borgareståndets privilegier ej måtte verka till hinder för landtmannen att få antaga behöfliga handverkare samt trätt inom riket afyttra egne och grannars handaslöjder och produkter. Sista momentet af första punkten, som afsåg knektehållet, måtte bestämd obenägenhet hos de öfriga stånden, som i allmänhet vidhölllo principen att uppehålla egendomsvärdet utan väsendtliga rubbningar. Deremot gjordes åtskilliga medgifvanden i afseende å onera, såsom kronoskjuts och inqvartering, äfven i delar, hvarom Konungen genom handbref till talmännen gjort framställning. I fråga om skjutsningsbesväret blef genom en Kongl. kungörelse om skjutslegans förhöjande

Bondeståndet så tillfredsställt, att det genom stor deputation hembar Konungen sin tacksamhet för häruti visad omvårdnad. Frågan om all jords lika beskattning påkallade icke någon handläggning vid då pågående riksdag, och hvad angick förbehållet att vid kommande riksdagar få derom väcka frågor är det klart, såsom äfven i Borgareståndet erinrades, att detta var obehöfligt, enär rättigheten härtill var i grundlagen förvarad. Emellertid är det anmärkningsvärdt, att vid 1809 års riksdag äfven inom Bondeståndet röster höjde sig emot skattejemkningsteorien, såsom syftande till ingrepp i eganderätten. I afseende å tionde af nyodlingar, medgaf Presteståndet enahanda frihetstid, som tillkom nyhemman för kronoutlagor; och beträffande punkterna om Presterskapets lönereglering samt arbets- och handelsfriheten på landet fann Bondeståndet fullständigt tillmötesgående af vederbörande riksstånd.

Sammanställer man nu alla dessa faktiska förhållanden, och då, med undantag af tredje punkten, som icke fordrade någon handläggning, alla de af Bondeståndet framställda önskningspunkter föranledde större eller mindre jemkningar i privilegierna eller lättnader i allmänna besvär, är det för mig oföklarligt med hvad skäl det kan antydas på något löftesbrott från Regeringens sida i denna sak. I sammanhang härmed anser jag mig böra anmärka några oriktigheter i Utskottets referat rörande dessa förhållanden. Sidan 8 säges det: "Redan vid det första riksmötet under nuvarande statskick, år 1809, gjordes inom Bondeståndet yrkande om all jords lika beskattning". Såsom jag redan visat, gjordes icke något yrkande härom, utan blott ett förbehåll att vid kommande riksdagar få derom väcka frågor. Uppgiften, att "behandlingen af denna fråga och de i sammanhang dermed föreslagna jemkningar i de öfriga ståndens fri- och rättigheter blef till en kommande riksdag hänskjuten", är ock stridande mot verkliga förhållandet. Frågorna derom behandlades nemligen vid 1809 års riksdag, och beslutet finnas intagna i 9 § af riksdagsbeslutet. Att, såsom Utskottet härefter uppgifver, vid riksdagen 1810 jemkning af ståndsprivilegierna skulle egt rum, är jemväl ett misstag. Vid sistnämnda riksdag förekom icke ett ord härom. För att sprida ytterligare ljus öfver beskattningsfrågan, får jag erinra, hvad Utskottet jemväl till en del omförmålt, att åtskilliga af de ordinarie skatter, som hvilat på jordbruket, sedan 1809 blifvit afskaffade. Med förbigående af dem, som utgjort jemförelsevis ringare belopp, vill jag endast nämna legmans- och härardshöfdingeräntan, sterbhusafgiften, salpetergården, mötespassevolansafgiften och qvarnräntan. Jemte den minskning af omkring 670,000 R:dr, som uppkommit genom räntans och tiondens omsättning i penningar, utgör den lindring, som sålunda kommit jordbruket tillgodo, ett årligt belopp af icke mindre än 2,357,000 R:dr. Skäligen må väl härvid ock i räkningen föras den befrielse från traktaments- och resekostnads-godtgörelse till riksdagsfullmäktige, som blef en följd af 1866 års Riksdags-ordning och som väl icke kan uppskattas till mindre än 120,000 R:dr, för år räknadt. Men härtill kommer ytterligare den betydliga nedsättningen af allmänna bevilningen, hvaraf dock jordbrukare icke ensamme haft fördel. Denna skattetitel beräknades ännu 1815 till ett belopp, motsvarande efter

nuvarande myntvärde 6,330,000 R:dr. Således har, sedan vid sista riksdagen halfva personliga skyddsafgiften eftergafs, denna skatt blifvit nedsatt till mindre än hälften. Särskildt är härvid att märka, att den i denna skatt ingående fastighetsbevillning 1815 utgjorde för både stad och land två per mille af taxeringsvärdet, motsvarande 20 öre för 100 R:dr värde. Nu utgör den för landet 3 öre för 100 R:dr värde.

Med blicken fästad på alla dessa omständigheter må hvar och en döma, om från den skattdragande jordbrukareklassens sida det kan, i afseende å skattelindringar, vara någon anledning att antyda på gäckade förhoppningar.

De motionärer, som yrkat afskrifning af grundskatterna, hafva vanligen såsom en tröstgrund för öfriga medborgareklasser förespeglat, att statens öfriga inkomster numera kunna anses tillräckliga för fyllande af statens behof, och att således ny eller ökad beskattning icke kunde erfordras såsom vederlag för de till upphörande föreslagna skatterna. Men härvid möter dock ett viktigt inkast. Grundlagen vet icke af allmänna bevillningen utan såsom fyllnads-skatt, i den mån statens öfriga inkomster icke äro tillräckliga. Om nu de maktegande skulle säga: Denna tillfälliga fyllnads-skatt förvandla vi till permanent, på det de skatter, som tynga på jordbruket, må kunna försvinna; — vore icke det att pålägga de öfriga medborgareklasserna en ny stående skatt, äfven om denna till en början icke skulle uppgå till högre belopp, än den utgjort under sista åren? Men hela denna motionärernes argumentation måste för öfrigt anses tillintetgjord derigenom att Utskottet sammanbundit frågan om eftergifvande af grundskatterna med den om indelningsverket. Derigenom har den framtida finansiella ställningen blifvit ännu mera vidtutseende och för andra medborgareklasser än den jordbrukande hotande. Man måste i sanning vara i hög grad optimist, om man under dessa auspicer kan med lugn gå framtiden till mötes.

Men grundskatternas efterskänkande leder icke blott till orättvisa emot andra medborgareklasser. Det föranleder äfven i tillämpningen konsekvenser, som hafva allt utseende af mannamån mellan jordegarna sjelfva. Då nemligen skattens upphörande ökar egendomsvärdet i förhållande till skattens belopp, följer deraf, att t. ex. en hemmansegare i Upland som (möjligen dagen före skattebefrielsen) kan hafva köpt ett hemman med 360 R:drs grundskatt för 8,000 R:dr får, då räntan kapitaliseras efter 5 procent, egendomsvärdet nära fördubbladt eller, noga räknadt, ökad med 90 procent; men en hemmansegare i Bohus län eller något annat af de s. k. eröfrade landskapen, der räntan utgått utan förvandling, — som köpt ett hemman med exempelvis 50 R:dr grundskatt för 30,000 R:dr, skulle få en värdestillökning af endast 3½ procent, som väl icke komme att betäcka de bidrag på annan väg som blefve en följd af grundskatternas upphörande. De anförda sifbertalen äro grundade på exempel, hemtade från tabellerna till grundskattekomitéens betänkande.

Hvad för öfrigt beträffar den i allmänna bevillningen ingående inkomstskatten, är det svårt att förutse huru länge den principiellt kan blifva gällande framför andra beskattningsgrunder. I England,

der denna skatteart alltid varit impopulär, pågår för närvarande en agitation deremot, och nekas kan ej, att till den del, som den grundar sig på gissningar, den lider af godtyckets förhatlighet.

I likhet med flertalet af motionärer har Utskottet framhållit, hurusom den tryckande bördan af grundskatterna vore hinderlig för jordbrukets förkofran. Men, såsom jag vid ett föregående tillfälle anmärkt, är det svårt att, annat än undantagsvis, förlika detta med det faktiska förhållande, som af den officiella statistiken vitsordas, att den jordbrukareklass, som innehar största delen af den skattskyldiga jorden, på sednaste tid betydligt ökat sin fastighetsförmögenhet. Genom det af Justitie-statsministern offentliggjorda sammandrag öfver lagfarna köp af fast egendom på landet, erfar man nemligen, att allmogen under åren 1846–1867 från andra medborgareklasser köpt egendom, utöfver hvad den till dem försålt, för ett värde af 27,549,000 R:dr. Att emellertid i vissa delar af riket hemman finnas, som, på sätt grundskatte-komitéen upplyser, i förhållande till taxeringsvärdet, såvidt detta är tillförlitligt, skäligen kunna anses för hårdt beskattade, må icke förnekas, men för dem står utvägen af förmedling öppen, och bör något hinder deremot icke anses ligga i den stadgade påföljden af skatterättens förlust, enär stadgandet derom på goda skäl kan upphävas.

Jemte klagan öfver grundskatternas tyngd har man på sednaste tid hållit fast vid en ny stödjepunkt för anspråket på dessa skatters eftergifvande, nemligen antagandet af deras olagliga tillkomst. Grunden för detta antagande är väl egentligen det tvifvelsmål som en och annan af nyare hädforskare uttalat om äktheten af det s. k. Helgeandsholms-beslutet, men hvad man än må tro derom, och om man än icke vill respektera flera hundra års häfd, så måste väl, då skattläggningsåtgärderna oafbrutet fått fortgå, under det riksdagar med korta mellantider varit församlade, lagstiftningen härom anses hafva fått den andra statsmaktens sanktion. I hvarje fall kan, såsom ofta blifvit erinradt, hvad skatten angår, någon rättsgrund icke åberopas för efterskänkandet deraf till skattejordens nuvarande innehafvare, enär de, just till följd af skatten, förvärfvat egendomen för bättre pris, och detta ehvad eftergiften skulle ske på en gång eller successivt under ett eller annat tiotal år. Men om detta är obestridligt hvad odaljorden angår, huru mycket bjertare måste icke då anspråket framstå med afseende å all den jordegendom, som af kronan blifvit försåld till skatte. Jag torde icke behöfva erinra, att den kontanta skatteköpeskillingen motsvarar endast en ganska ringa del af jordegendomens värde. Enligt härom gällande författningar har nemligen berörda köpeskillning utgjort endast sex års ränta för rusthåll och 10 års ränta för allmänna kronohemman, men med vilkor för bådadera att utgöra räntor, besvär och onera såsom vid skatteköpet. Förhållandet torde i detta afseende finnas fullkomligt likartadt med det fall, att 2:ne enskilda uppgjort köpeaftal om en egendom, på vilkor, att största delen af köpeskillingen fått innestå emot utgörande af öfverenskommen ränta. Om nu i detta sednare fall köparen, efter längre eller kortare tid, skulle vända sig till säljaren med det förklarande: jag finner icke behag uti att

längre utgöra denna ränta och som jag anser mig hafva både dömande och exeqverande makt, så får ni finna er uti, att jag afskrifver skulden, hvad namn skulle man gifva deråt? — Man kan ej utan att gå till historiska data, inse hela vidden af den nationalförlust, som här är i fråga. Enligt ett i Kammararkivet förvaradt s. k. "mantalsregister uppå af menige man beviljad sölvhjelp för år 1560" funnos då i hela riket, med undantag af Finland, 8,351 kronohemman (inclusive de till kronan öfvergångna Vasa-godsen, som utgjorde mer än hälften), och 10,590 från kloster och klereciét indragna s. k. kyrkohemman, eller tillsammans 18,941 hemman, oberäknadt 1,238 torp. Af dessa såldes väl en del under den närmaste tiden till fräse, men reducerades till det mesta åter under Carl XI:s tid. Det torde icke behöfvä erinras, att sedan tiden för berörde mantalsregister med Sverige inkorporerats landskapen Skåne, Halland, Blekinge, Bohuslän, Jemtland, Herjedalen och Gotland. Enligt en från chefen för Kammararkivet benäget meddelad promemoria kunna de sedan 1625 till århundradets slut skatteförsålda hemman antagas utgöra nära 1,000 mantal, och den utredning, som samma promemoria för öfrigt lemnar, utvisar, att från början af 1700-talet till och med 1865 i samtliga rikets landskap till skatte försålda krono- och skattevrakshemman samt nybyggen i norra länen utgöra ett antal af tillsammans 18,297 mantal, hvarförutan en mängd icke i mantal satta jordlägenheter öfvergått från krono till skatte. Huru skatteköpen under sednaste årtiondena fortgått, inhämtas af en annan från Kongl. Kammar-kollegium erhållen uppgift, enligt hvilken från år 1830 t. o. m. 1871 hemmantalet af skatteegendomarne ökats med 2,988.

Om nu i rundt tal endast antages ett antal af 18,000 skatteköpta kronohemman, och om det medelvärde, som enligt tabellerna vid grundskatte-komitéens betänkande för krono- och skattehemman belöper, modereras till 20,000 R:dr, så skulle värdet af detta antal hemman efter afdrag af skatteköpeskillingarne utgöra 342 millioner R:dr, som alltså, derest grundskatterna efterskänktes, skulle i sjelfva verket utgöra en dotation till de nuvarande innehafvarne af f. d. kronohemman. Så har man icke i andra länder hushållat med statens domäner, och därför utgör der mångenstädes afkomsten af dessa en jämförelsevis vida större andel af de för statsbehofven befintliga tillgångar. Jag vill icke gå framtidens dom i förväg, men männe icke, i händelse afskrifningsanspråken vinna framgång, de af våra ättlingar, som komma att representera svenska staten i nästa led efter oss, skulle kunna med skäl framställa den fråga: Hvilka bevekelsegrunder kunna hafva varit mäktiga nog att frändöma oss en kapitalförmögenhet af flera hundra millioner, som från förfädrren, sekel efter sekel, gått i arf till närmast föregående generation, men att i stället åt oss såsom arf öfverlåtits en statsskuld af hundratals millioner? Den oväldiga häfden skall i sinom tid falla utslaget häröfver.

Utskottets och motionärernes särskilda förslag, att låta grundskatterna genom successiv afskrifning försvinna, är i sjelfva verket blott variationer af samma thema. Om afkortningen bestämmes till ett eller flera tiotal år, så gå de dock alla ut på att utarma staten, då den icke hålles skadeslös genom något amorteringsbidrag. Ut-

skottet, som kopplat tillsammans grundskattefrågan med frågan om indelningsverket, har tillika dermed förbundet frågan om ordnandet af landets försvar. Jag bekänner, att detta köpslagande om ett af landets högsta intressen är för min känsla vidrigt och upprörande; men dertill kommer, att icke den ringaste ledning blifvit gifven för bedömande af den ungefärliga totalkostnad, som organisationen, sådan man tänkt sig den, skulle medföra, och huru stor andel deraf skulle falla på den skattskyldiga jorden. I sistnämnda hänseende förekommer det mig dock, som skulle tankegången i betänkandet kunna från de grundskatteskyldiges ståndpunkt kunna uttryckas i siffror ungefär sålunda: För det stora ändamålet äro vi villige att uppoffra 10, med vilkor att staten åt oss uppoffrar 20. Det skulle vara mig kärt om jag häri missräknat mig.

I nästan alla andra länder betraktar man grundskatterna såsom det mest betryggande underlag för statens finansiella bestånd. Man plägar kalla Sverige, som är ett af de minst beskattade länder i Europa, ett fattigt land, men deremot England, som är det relativt högst beskattade, ett rikt land. Det oaktadt har England icke medgifvit befrielse från grundskatterna utan emot en kontant lösepenning af 18 gånger skattebeloppet.

Den erfarenhet, som af vårt nya representativa statskick vunnits, synes hafva föranlett en af de motionärer, som påyrkat grundskatternas afskrifning, att i sin motion derom inlägga de tänkvärda ord, att "jordbrukets representanter kunde begagna sig af sin närvarande maktställning för att befria jorden från ifrågavarande börda"; ja i sanning tänkvärda ord, som *jag* visserligen skulle vilja gifva en mildare tydning, men som *kunna* tolkas på ett sätt, som är egnadt att ingifva farhågor. Dock i hvarje fall kan jag icke dagtinga med min öfvertygelse eller finna mig uti att smeka makten för maktens skull; heldre, så vidt jag förmår, understödjer jag den svagare, välförståendes då han har rätt.

Jag har redan vid ett föregående tillfälle uttalat den mening, att jag icke vill motsätta mig aflösning af grundskatterna på ömsesidigt billiga vilkor, sålunda att en fond må kunna bildas till statsmakternas förfogande, enligt samma konstitutionella grunder som gälla för de ordinarie statsinkomsterna i allmänhet, men detta är för mitt bifall en *conditio sine qua non*. Under afvaktan, huruvida under diskussionens lopp något förslag i ungefärlig öfverensstämmelse med den af Friherre Funck afgifna reservation kan blifva väckt och erhålla utsigt att varda antaget, yrkar jag tills vidare afslag å Utskottets betänkande.

Friherre De Geer: Den förevarande frågan är såväl militärisk som finansiell och politisk. Det militäriska ingår dock deri endast såsom en förutsättning, nemligen förutsättningen om indelningsverkets afskaffande. Den åsigten att indelningsverket är ohållbart att läggas till grund för vår framtida arméorganisation har vunnit allt mera utbredning och icke minst inom militäryrket sjelft. Det har också visat sig, genom många fruktlösa försök, att det är faktiskt omöjligt att komma öfverens om denna grund för en mera betryggande armé-

organisation; och slutligen vill det synas af de uttalanden, som under denna riksdag kommit från regeringen, som om äfven regeringen skulle vara sinnad att acceptera en annan grund för vårt försvarsverk. Jag tror således, att den förutsättning om indelningsverkets afskaffande, hvarifrån Stats-Utskottet i detta betänkande utgått, är riktig; och såvida den är riktig, såvida indelningsverket skall afskaffas, finnes väl icke någon annan grund att lägga för försvarsväsendet än den allmänna värneplikten — dock så att den icke göres mera betungande än nödvändigheten kräfver och att man söker förmildra den, såvidt ske kan, genom att framkalla frivilligheten förmedelst skälig godtgörelse från statens sida åt den del af arméen, som skulle blifva för mycket betungad, derest den skulle tvingas in i arméen endast på grund af värneplikten.

Hvad åter angår den finansiella sidan, utgöres den af två ämnen, nemligen indelningsverket och grundskatterna. Åtskilliga aktade reservanter ifrån denna Kammare, äfvensom den siste talaren, hafva klandrat att frågorna om indelningsverket och grundskatterna blifvit sammanbundna, hvilket skulle vara otjenligt och obehöfligt. Deri vill jag gifva dem rätt så tillvida, att frågorna kunna åtskiljas; och för så vidt man vore af den meningen, att det ena eller andra, — vare sig indelningsverket eller grundskatterna — borde för framtiden bibehållas, anser jag också, att icke något oöfverstigit hinder finnes för att företaga den ena frågan ensamt för sig; men är man af den åsigten att båda delarne böra afskaffas, så måste det vara en fördel att taga dem tillsammans. Genom båda afser man en skattelindring. Denna kan göras jemnare och billigare komma alla tillgodo på en gång, om dessa frågor tagas tillsammans, hvilket deremot icke blir händelsen, om de tagas hvar för sig, ty vi veta att vissa provinser äro mycket betungade af grundskatterna men föga af indelningsverket, under det att förhållandet i andra provinser är alldeles motsatt. Men det vill dessutom synas som de, hvilka borde vara mest intresserade af denna skattelindring, icke önska eller åtminstone icke fordra att, såsom reservanterne föreslagit, de skola tagas hvar för sig. Icke någon af Stats-Utskottets ledamöter från Andra Kammaren, hvilka äro tillsatta af Kammarens majoritet, har reserverat sig emot Utskottets beslut att sammanbinda frågorna. Om det nu från denna sida icke fordras eller önskas en eftergift af grundskatterna, förr än frågan om indelningsverket blifvit afgjord, kan det då vara skäl att mot deras vilja truga på dem en eftergift utan att få någon valuta? Dessutom ega dessa frågor till någon del ett i sjelfva saken grundadt sammanhang, nemligen i afseende på rustningen, der den enas behandling utan den andras skulle medföra svårigheter.

Hvad särskildt indelningsverket beträffar, kan det väl teoretiskt svårigen försvaras. Att ålägga jorden såsom en prestation att leverera soldater eller menniskor, är orimligt, emedan de menniskor som uppväxa på jorden icke tillfalla jordegaren såsom en del af jordens afkastning. Han måste alltid genom frivilligt aftal fullgöra sin skyldighet att anskaffa soldater, men, om det icke finnes frivilliga att tillgå, huru skall han då göra? Så var det icke då indelningsverket

stiftades, ty då funnos många, som voro tvungna att underkasta sig krigstjenst och att åtnöjas med de för en soldat bestämda aflöningsvilkor. Praktiskt hafva väl dessa svårigheter icke i någon högre grad hittills visat sig, emedan priset på arbete varit så lågt, att man för de åt soldaterna bestämda vilkor lätt kunnat få sådana och till och med haft tillfälle att inom de arbetande klasserna välja bland de bästa. Men ingenting stiger säkrare under tidernas lopp än priset på det menliga arbetet, och i den mån det krigiska lynnet med en stigande civilisation kommer att förmildras, skall också priset på arbete i krigstjenst komma att särskildt stiga mer än priset på annat arbete. Priset på soldater kommer ytterligare att stiga, derigenom att af dem fordras mera öfning och tjenstgöring än förut varit fallet. Det kan därför komma att inträffa, att rustnings- och roterings-skyldigheten blifver omöjlig att fullgöra; men hvad som säkert skall inträffa, och hvarpå vi redan se tecken är, att rustnings- och roteringsbesväret blir allt dyrare och dyrare; och derigenom kommer det att medföra en stor orättvisa för de skattdragande, ty det är lika orätt att öka en ojemnt fördelad skatt som att pålägga en ny. Efter min uppfattning fordrar därför rättvisan, att om indelningsverket skall bibehållas såsom militärisk institution, bör bördan af detsamma fixeras inom ett visst maximum, hvilket också i tvänne från regeringen aflättna förslag varit afsedt; men om deremot indelningsverket utdömes såsom militärisk institution, finnes icke någon grund för att bibehålla det såsom en särskild skattetitel. Jag vill visserligen icke förneka den beskattande maktens eller lagstiftande myndighetens befogenhet att förvandla indelningsverket i en fixerad penningränta och sedan organisera en armé på andra grunder, men man kan dervid icke stödja sig på de gamla knektekontrakten, hvilka medgifva rust- och rotehållarne frihet från all annan utskrifning, utan frågan blir då, huruvida bestämmande af en sådan fix ränta i stället för indelningsverket skulle vara i statsekonomiskt hänseende riktigt och klokt; och denna fråga måste då bedömas efter samma grunder som grundskatterna.

I fråga om afskaffandet af såväl grundskatterna som indelningsverket, tänkt såsom en ständig vakansafgift, anser jag, att detta icke kan fordras på någon rättsgrund; och då jag vid sista riksdagen tillät mig att citera förhandlingarne vid 1809 års riksdag — hvarom den siste talaren yttrade, att deri skulle ligga en missuppfattning å min sida — så var det visserligen icke därför att jag ansåg, att något bindande löfte då blifvit gifvet åt Bondeståndet om minskning i dess skattebördor, utan jag anförde det endast såsom ett faktum, som antydde, att det ständigt återkommande yrkandet om lindring i grundskatterna icke kunde anses hafva åkommit preskription, utan att öppen talan derutinnan blifvit bevarad. För öfrigt finnes det icke någon skatt, som är fullt rättvis, men de skattdragande hafva därför icke rätt att undandraga sig att utgöra hvad staten ansett vara rätt, och aldraminst kan den klagan stödja sig på någon rättsgrund, som föres öfver en gammal skatt, som icke är fästad vid person utan vid jorden. Men hvarje väl ordnad skattesystem bör vara lämpadt
 efter

efter bestående förhållanden och derföre blir hvarje fixt och oförändradt skattesystem med tiden föråldradt. Våra förhållanden hafva, sedan grundskatterna åsattes, så betydligt förändrats, att detta beskattningssystem, enligt min åsigt, numera är föråldradt, och man bör derföre söka öfvergå till något bättre. Men just derföre att de nuvarande skatterna icke medföra någon personlig orättvisa, bör detta icke ske på annat sätt än att det kan genomföras utan några känbara olägenheter och utan att andra medborgareklasser behöfva med högre skatter betungas. Den utredning, Stats-Utskottet i denna del af frågan gifvit, synes mig vara tillfredsställande, oakadt de mindre väsendtliga anmärkningar, som af den siste talaren deremot framställdes.

Beträffande det sätt att lösa frågan, som af den siste talaren blifvit förordadt och som äfven af reservanterne inom Stats-Utskottet blifvit föreslaget, nemligen att grundskatterna skulle utgå oafkortade i 40 år och sedan på en gång försvinna, så tror jag först och främst, att detta icke skulle hafva någon utsigt att vinna representationens godkännande; och jag tror icke heller, att det vore lämpligt att på en gång göra en så stor rubbning i förhållandena, som skulle blifva en nödvändig följd af att hela grundskatten på ett år helt och hållet upphörde. Icke heller vågar jag hoppas, att frågan skulle blifva utagerad genom en sådan lösning, äfven om den antoges vid en riksdag, ty en skattelindring, som icke skulle komma någon tillgodo förr än om 40 år, skulle sannolikt icke tillfredsställa någon; och äfven om man sökte befästa denna anordning, derigenom att man gjorde tredje mans rätt deraf beroende, skulle man icke kunna hindra bemödanden att få staten att öfvertaga större eller mindre del af de åt en sådan tredje man tillförsäkrade annuiteter.

Man säger, att om vi äro i tillfälle att göra en skattelindring, bör den göras på sådana generela skatter, som drabba alla och der skattelindringen således skulle komma en större allmänhet tillgodo. För min del är jag af motsatt åsigt. Om det finnes någon speciel skatt, som befinnes vara företrädesvis tryckande, tror jag, att en nedsättning heldre der bör ske, än på de allmänna skatterna, och jag kan icke finna annat än att jordbruksnäringen är den af våra näringar, som är mest i behof af lindring. Det må vara att lindringar för jordbruket redan skett. Den siste talaren omnämnde huru höga afgifter, som utgingo kort efter 1809. Jordbrukets ställning är visserligen bättre nu än då, ty vid denna tidpunkt voro skatterna, till följd af landets olyckliga belägenhet, så högt upprifna, att alla klasser suckade under tyngden af desamma; men för öfrigt torde det förtjena tagas i betraktande, att om också jordbruket erhållit vissa lindringar, så har man också tagit ifrån det vissa förmåner. Landtmannaprodukterna voro skyddade af ett högt tullsystem, men tullen borttogs på en gång, och till jordbruket hörde också såsom ett slags privilegium husbehofsbränvinsbränningen, hvilken på en gång borttogs.

Den siste talaren påstod, att en efterskänkning af grundskatterna skulle, hvad de fordna kronohemmanen angår, icke vara annat än

en dotation till de nuvarande egarne af kronans domäner. Jag tror, att detta påstående är något för långt sträckt, ty, såsom han själf nämnde, nyare forskare hafva icke erkänt statens ursprungliga eganderätt till dessa hemman. Det må vara att de hafva rätt eller orätt deri, så har dock äfven lagstiftningen gjort flera uttalanden, som icke böra förbises. I förordningen om kronohemmans försäljning till skatte m. m. af den 21 Februari 1789 säges t. ex., att det icke kunnat undfalla Kongl. Maj:ts nådigä uppmärksamhet, att ehuru från de första tider, då svenska hushållningen begynte vinna någon ordning, det varit allmogens rättighet att till skatte köpa kronohemman, har likväl, genom de uti sednare tider vidtagna författningar och gjordain-skränkningar, allmogen ifrån åtnjutande af slik förmån dels till vissa delar, dels alldeles blifvit utesluten. Och i § 2 af samma förordning heter det: alla skattmän, ehvad de innehafva hemman, som redan från oss och kronan äro försålda eller hädanefter kunna försälas, eller ock urgamla skattehemman, ega öfver skattehemmanet — — — uti allt lika orubblig egande- och lika fri dispositionsrätt, som frälseman öfver frälsehemman. De från kronan skatteköpta äro således, med rätt eller orätt, ställda i alldeles samma kategori som de ursprungliga skattehemmanen, och detta är ett faktum, som redan är erkänt och icke kan tillskrifvas oss såsom en följd af det beslut vi komme att fatta.

Här har också blifvit sagdt, att det endast är fråga om en skänk till de närvarande jordegarna. Detta kunde med mera skäl sägas om det af den siste talaren förordade förslag, då man på en gång skulle skänka efter alla grundskatterna; men det kan med mindre fog sägas om en successiv afskrifning, der skänken komme att delas mellan alla de vexlande egarne under en lång tid. Vida större skänk eller förlust för de skattdragande torde många gånger hafva skett genom ändringar, som lagstiftande makten gjort i tulltaxan och bevillningen, ty derpå hafva många gjort ofantliga vinster liksom andra gjort stora förluster, men detta har icke hindrat statsmakterna att reglera dessa förhållanden såsom dem syntes bäst.

Den af den siste talaren återopade sats, att denna skatt icke är i någon mån tryckande, derföre att den ingår i jordvärdet och tagits i beräkning vid köp och alla slags öfverlätelser, torde också tåla någon inskränkning. Det är nog sannt att den, som köper eller vid arfskifte erhåller en egendom, tager i betraktande den minskning i värdet, som uppkommer genom grundskatten, men sannolikt tager han också i betraktande de öfriga onera, t. ex. bevillning efter 2:dra artikeln och kommunalutskylder, som utgå af egendomen. Han vore åtminstone oklok, om han icke gjorde det, ty det är icke mycket mera sannolikhet för, att dessa onera skulle försvinna för än grundskatterna. Jag tror derföre icke, att detta skäl kan väga så tungt, att man endast på grund deraf bör motsätta sig grundskatternas afskaffande; och förutsatt, att de en gång skola komma bort, tror jag knappast man kan genom ett uppskof hoppas på bättre vilkor än de som nu äro föreslagna.

Till den statsekonomiska sidan af frågan räknar jag också, att genom grundskatternas afskaffande hemmanens klyfning och afsön-

dring betydligt skulle underlättas. I synnerhet i frågan om mindre afsöndringar medför skattdrägningen så stora omgångar och kostnader, att den ofta verkar hämmande; och för min del anser jag nästan ingenting vara för vår framtid mera lyckligt och betryggande, än att de sjelfegande jordbrukarnes klass i landet blir så talrik som möjligt.

Denna fråga har äfven en politisk sida. För min del anser jag detta Stats-Utskottets betänkande såsom ett program för fred och godt förstånd mellan Kamrarna. Men frågan har en ännu större vikt och mera ingripande social betydelse deri, att den är egnad att upphäfva de sista lemningarne af hvad som gjort Bondeståndet i Sverige till en särskild, sluten kast. Begreppen frälse och ofrälse hafva i det närmaste upphört att ega någon personlig betydelse, men de hafva fastnat på jorden och återverka derifrån på jordegarna, så att hvar och en, som eger frälsejord, har särskilda intressen och är afundad af dem, som ega skattejord; och detta sprider en ofrefnad i allmänna och enskilda förhållanden, som det vore önskligt att få undanröjd. Men slutligen och framför allt öppnar lösningen af dessa frågor en möjlighet att få till stånd en arméorganisation, som vore för fäderneslandet betryggande och hvilken knappast kan köpas för dyrt. Man har sagt, att allt köpslagande om försvaret vore motbjudande. Jag högaktar dessa tänkesätt, men man måste taga verkligheten sådan den är och icke se på idealer, som aldrig kunna uppnås. Det synes mig icke heller stå rätt väl tillsammans med den uttalade benägenheten att vilja göra hvilka uppoffringar som helst för försvaret, om man icke vill göra just de uppoffringar, som utgöra ett vilkor för målets ernående; och att detta vilkor här existerar synes mig, att de sju år vi arbetat med arméfrågan utan att komma ur fläcken hafva ådagalagt.

Det må vara att Utskottets betänkande, såsom det är uppställt, slutar med en mindre vacker fras. Jag erkänner det, men icke bör man låta en stor sak falla för en mindre vacker fras; och, mine Herrar, vi hafva här en stor sak att afgöra; den löses visserligen icke ensamt genom antagande af Utskottets förslag; men det är likväl icke så litet att komma öfverens om grunderna för en stor sak. Jag skulle för min del icke vilja taga på mig ansvaret att afskära den utsigt till frågans lösning, som erbjudes i Utskottets betänkande, hvarför jag röstar för bifall till detsamma.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercrentz: De i föreliggande betänkande afhandlade ämnen äro, hvart för sig, utan tvifvel redan i finansielt hänseende af särdeles stor betydelse. Utslutande ur den synpunkten få de dock icke betraktas, aldraminst frågan om upphäfvande af indelningsverket, hvilket ju för närvarande utgör den hufvudsakliga grunden för hela vårt försvarsväsende. Det är ock denna sida af saken, som jag anser vara den viktigaste och från hvilken i första rummet ledningen bör hemtas för de beslut, som nu skola fattas. Är indelningsverket icke vidare egnadt att utgöra grunden för vår härorganisation? Är det att likna vid ett träd, som, till följd af sin ålder, förlorat sin lifskraft och icke vidare förmår att gifva skydd i oväder och nödig skugga under lugna tider?

Står det måhända blott till hinder och kan det af något annat lika godt eller ännu bättre ersättas? Dessa äro de spörsmål, som man må ställa till sig? Jag har förut haft tillfälle att uttala mina, jag erkänner det gerna, visserligen icke på någon djupare specialkänedom grundade åsigtter i denna fråga; och den öfvertygelse, jag då hyste, att en kraftig försvarsorganisation icke på annan väg kan utan betydligt ökade uppoffringar vinnas, har icke, genom hvad sedermera förekommit, blifvit rubbad. Men att indelningsverket är blott ett medel och målet något annat, det får icke förgätas. Äro nu, hos de verkliga sakkunnige, meningarne fast förenade derom, att indelningsverket icke mäktar uppbära den *större* byggnad, som man derpå velat uppresa, eller är det svenska folket genom dess ombud fast beslutet att, kosta hvad det vill, på en annan grundval, men icke på den gamla, bygga och utveckla vårt försvarsväsen, då må hvarje fosterlandsvän, om ock med saknad, draga sin hand tillbaka från den gamla institutionen, och en regering, som vill vara fosterländsk, kan då icke underlåta att med full kraft arbeta på försvarets ordnande efter de nya principerna.

Härmed har jag ock angifvit den nuvarande Regeringens ställning till denna fråga; men *en* fordran har Kongl. Maj:t att i denna angelägenhet ställa på Riksdagen, och den är, att *om* en skrifvelse, sådan som Utskottet föreslagit, vare sig med eller utan modifikationer, varder af Riksdagen afläten, det då måtte vara fullt allvar dermed, så att Riksdagen är beredd att bära alla konsekvenserna deraf. Jag tror mig med visshet kunna säga, att Kongl. Maj:t aldrig skall utbyta hvad vi för närvarande ega emot något, som antagligen icke är bättre, d. v. s. mot en organisation, som, byggd på allmän värnepligt, icke förutsätter, att de värnepligtige eller åtminstone den icke för obetydliga del deraf, som skulle utgöra stam, kommer att genomgå en ordentlig vapenskola och alltså öfningstiden för dem icke inskränkas till blott några få månader.

Nödigt torde ock blifva, att enahanda rätt, som Konungen nu enligt 80 § i Regeringsformen tillkommer, i fråga om hufvudgrunderna för indelningsverket, äfven varder honom tillförsäkrad i afseende på den nya lagstiftning, hvarigenom, med upphäfvande af samma institution, försvarsväsendet på annat sätt ordnas.

Jag torde vidare böra fästa uppmärksamheten derpå, att det icke kan antagas, att ett förslag till försvarsväsendets ordnande på annan grund än indelningsverket hinnat till nästa riksdag blifva utarbetadt. än mindre sorgfälligt i detalj granskadt. Detta torde vara så mycket mer uppenbart, när man besinnar att chefen för Landt-försvars-departementet hittills i sina arbeten, på sätt han ock offentligt tillkännagifvit, utgått från förutsättningen af indelningsverkets bibehållande åtminstone tills vidare; hvartill kommer, att icke så ringa arbete måste nedläggas på den ekonomiska sidan af frågan om indelningsverkets upphäfvande, hvarmed nu äfven skulle förenas frågan om afskaffandet af grundskatterna.

Grefve Posse: Då jag är motionär i denna fråga och Utskottets betänkande icke så långt skiljer sig ifrån det yrkande, jag i min

motion gjort, torde det icke förundra, om jag kommer att yrka bifall till Utskottets betänkande; men jag anhåller att med några ord få tillkännagifva mina skäl därför. Den första fråga, som framställer sig, är den, huruvida frågorna om indelningsverket och grundskatterna böra lösas på en gång eller om de skola tagas särskildt? För mig förefaller det klart, att dessa frågor stå i så organiskt sammanhang med hvarandra, att de icke kunna lösas särskildt, och detta så mycket mer, som två tredjedelar af grundskatterna äro pålagda just för krigiska ändamål. Vi veta, att af *mantalsräntan*, som utgör hälften af den såkallade räntan och utgått under sex särskilda titlar, har *landtågsgården* beviljats första gången år 1617 till fortsättande af dåvarande krig med Polen, samt *boskapspenningarne* enligt 1620 års riksdagsbeslut åtagits till afbetalning af rikets gäld och till försvarsverkets iståndsättande; äfvensom att, beträffande *kronotionen*, densamma tagits från kloster och presterskapet under Gustaf den förste, till underhåll af arméén. Således äro två tredjedelar af grundskatterna i sjelfva verket skatter pålagda för militära ändamål. Detta är ytterligare ett skäl, att dessa båda frågor icke kunna lösas särskildt, utan måste lösas gemensamt. Dessa grundskatter, om de borttogos, skulle till så betänklig grad rubba indelningsverket, att det nästan vore omöjligt att bibehålla detta. Således äfven från den sidan bör det vara klart, att de båda frågorna böra lösas samtidigt. Jag kan mycket väl fatta, att de, som icke vilja komma till något slut i denna fråga utan oupphörligt uppskjuta densamma, kunna vilja åtskilja dessa frågor; det är blott en ny tillämpning af den gamla satsen: *divide et impera*. Då kunde det vara lätt att få den ena frågan afslagen och den andra bifallen; men såvida man vill lösa dem begge, måste man taga dem gemensamt. De utgöra begge endast delar af ett helt, och detta hela är det sedan sekler fortgående orättvisa beskattningssystemet på den svenska jorden. Såväl indelningsverket som grundskatterna äro delar af detta hela, och när denna orättvisa en gång skall sluta, är det billigt, att det sker på en gång.

Den fråga, som här framställer sig, är sålunda helt enkelt den: är det rättvist att lyfta indelningsverket och grundskatterna från den svenska jorden? Detta, mine Herrar, är frågan! Hvad *grundskatterna* beträffar, tyckes denna rättvisa vara temligen allmänt erkänd, och såsom bevis derpå må tjena, att Stats-Utskottets samtliga ledamöter, äfven de som reserverat sig, hafva erkänt att grundskatterna böra afskrifvas. Angående *indelningsverket* anser jag, för min del, att det finnes ännu större rättvisa för detsammans upphäfvande, än för grundskatternas afskrifning; ty grundskatterna pålades jorden utan något dervid fästadt vilkor, då deremot indelningsverket var beroende af ett sådant vilkor. Jag har här i min hand 1682 års riksdagsbeslut och der heter det, pag. 175: Emedan Hans Kongl. Maj:t först och främst i nåder hafver förordnat att regementet utan någon afkortning skall bestå af 1.200 man med korporaler och gemene och allmogen tagit på sig detsamma riktigt och ovägerligen fullgöra, såsom indelningen, hvilken efter gårdetalet deröfver är gjord, det uttryckligen föreskrifver, allt förthy gifves dem deremot uppå Kongl. Maj:ts vägnar härmed den fullkomliga försäkran, att så länge på deras sida intet fel förspörjes

det som utlofvadt är att efterkomma, de, deras barn och folk, hvilka till jordarnes kultur och bruk samt till ersättande af manskapets afgång nödvändigt kunde behövas för utskrifningar och alla dervid hängande besvär, hvad namn de helst hafva kunna, samt fördubblingar och våldsamma värfningar nu och i kommande tider varda alldeles qvitte och befriade. Det är således klart, att då den svenska jorden åtog sig indelningsverket, tillförsäkrades den befrielse från all möjlig utskrifning. När nu detta är en död bokstaf genom 1812 års riksdagsbeslut angående allmänna beväringens införande, torde deraf följa, att den svenska jorden har rättighet att, i samma mån den åtog sig utskrifning, blifva befriad från indelningsverket. Men, såsom jag i min motion anført, fortsätter jag äfven här att säga, att jag yrkar, icke att den svenska jorden tillkommande rättigheten att blifva i vederlag för den redan åtagna beväringsskyldigheten befriad från indelningsverket måtte den blifva tillerkänd, utan jag yrkar endast, att indelningsverket och grundskatterna skola sättas i parité med hvarandra, men att gå så långt i eftergift att man vill låta grundskatterna gå *före* indelningsverket, det vill jag icke. Jag har fått ett ytterligare skäl dertill, då regeringens främste ledamot här förklarar, att han, för sin del, ansåg frågan om indelningsverket vara den viktigaste, och han har derigenom förklarar regeringens ståndpunkt vara den, att regeringen anser indelningsverket vara viktigare än grundskatterna. Då är det klart, att om man skulle vilja gå en annan väg och endast taga grundskatterna, men icke indelningsverket, då skulle man ju taga i tu med den oviktiga frågan och låta den viktiga vara. Jag får säga, att jag icke kan fatta någon lösning af dessa frågor utan gemensamt. Jag upprepar, att vi måste ställa den frågan på oss: är det rätt att lyfta dessa skatter från den svenska jorden? Jag vet allt för väl, att denna fråga besvaras mycket olika; den ene anser, att det är rättvist, och till dessa hör jag; den andre förmenar åter, att det icke är rättvist, och det lär icke tjena till mycket att här söka med den ena eller andra bevisningen inverka på öfvertygelsen i detta fall, utan torde man väl få göra nu som i de flesta dylika fall, eller tillgripa den enda utväg, som finnes, då två parter äro af olika åsigt, och ingå på en *kompromiss*. Utskottet har i detta fall gått den rätta vägen, då det gifvit dem orätt, som sagt att vi skola genast *på en gång* efterskänka dessa skatter, men äfven gifvit dem orätt, som vilja att vi *aldrig* skola blifva af med dessa skatter och derföre föreskrifvit en successiv afskrifning på 33 år. Mine Herrar, om det endast vore en ekonomisk fråga och fråga om att afskrifva skatten *indelningsverket* och skatten *grundskatterna*, är jag förvissad, att frågan vore snart löst; ty om Herrarne vilja tänka tillbaka blott två år i denna fråga, påminna sig Herrarne nogsamt, att om man då hade nämnt ordet afskrifning, hade det ansetts som ett *crimen lese majestatis*; här funnos få i denna Kammare, som ville höra ordet *afskrifning*; då hette det endast *aflösning*. Nu har det gått så långt, att ordet aflösning är en öfvervunnen ståndpunkt och det talas endast om afskrifning; och till och med då reservanterne i Utskottet tala om en aflösning, är det dock från deras ståndpunkt en afskrifning. När man ser på detta förhållande, vågar jag påstå, att man icke be-

höfver hysa några betänkligheter, att icke frågan inom kort skulle blifva löst, om det endast gällde den ekonomiska delen; men frågan har, såsom sagdt, en annan del, den viktigaste, och det är den militäriska. Jag tror mig hafva utsagt den tanke, som är gällande i denna högtårade Kammarer. då jag säger, att Kammarerens ledamöter skulle vilja göra slut på indelningsverket, såvida man vore förvissad om, att man i och med detsamma hade ett annat försvarsväsende, som vore för landet betryggande; eller jag tror att jag skulle våga säga, om man vore förvissad, att man finge den allmänna värnepligten så utsträckt som den är i det preussiska systemet. Nu är frågan: innehåller detta Utskottets betänkande, som här föreligger, möjligheten af ett arméförlag, med hvilket man kan vara nöjd? Jag vill icke säga, att det gör detta; ty det innehåller icke, att man skall underkasta sig den allmänna värnepligten och att den skall införas i sin fulla konsekvens. Jag frågar er, mine Herrar, tron J verkligen, att det är möjligt, att så här på en gång i Sverige, med våra förhållanden, införa det preussiska systemet? Kan man tro, att det är möjligt, att vår landtbefolkning skulle vilja med ens underkasta sig en sådan värnepligt, som detta system innehåller. Jag, för min del, tror det icke vara möjligt; och Utskottet har derföre också gått en riktig medelväg, då det säger, att ur de värnepligtiges led skall mot betalning uttagas den befälsstam, som ersätter den indelta arméen. Frågan är då den: är vår indelta armé bättre än den befälsstam, som sålunda enligt Utskottets förslag skulle bildas ur de värnepligtiges led? Detta är en fråga, som hvarken jag eller någon annan kan fullt besvara; endast framtiden kan göra detta, och man kan icke komma till annat än sannolikhet i detta hänseende. För min del får jag säga, att chansen för att det skall lyckas är så mycket större efter det nya, än efter det gamla sättet, ty hvem är det för närvarande, som framskaffar soldat? Jo, jordegaren, och han ser i första rummet derpå, att han får en person, med hvilken han, för sin del, kan vara fullt belåten; men efter det nya systemet är det staten, som skall göra detta, och det är troligt att staten i detta fall i första rummet ser på den militäriska dugligheten. I Utskottets förslag ligger, enligt min åsigt, en möjlighet att få en bättre befälsstam, än den nuvarande. Jag vill icke uttala några hårda ord om den svenska indelta arméen, men jag vågar påstå, att sjelfva denna institution, sådan den är och sådan den nu befinner sig, är af den beskaffenhet, att sannolikheten för att denna byggnad skall kunna upptaga en större blifvande beväring är ganska ringa. Man kommer visserligen med det argumentet, att en värfvad armé, som det på sätt och vis skulle blifva, icke är möjlig, och man har anført såsom bevis derpå, att vid gardena och specialvapnen hade man svårt att få folk. Detta kan visserligen vara ett argument, om meningen vore att få gardesregementen eller sådana trupper, som vilja underkasta sig en vakttjänstgöring under två nätter i veckan, hvilket icke särdeles kan locka folk under fanorna eller uppötva deras intelligens. Vore det fråga om, att på det sättet värfva en armé, tror jag icke, att detta förslag skulle tjena mycket till; men meningen är, enligt min åsigt, med detta förslag, att då unga män i allt fall äro underkastade en högre värne-

pligt, det skall vara ganska stor sannolikhet för, att man skall få dem mot betalning att frivilligt underkasta sig densamma i en större utsträckning. Denna idé ligger till grund för Utskottets förslag, och om den sättes i verket, skall resultatet blifva, att man får icke allenast en större armé, utan äfven ett mera ordnad befäl. Jag skulle vilja framställa den frågan till Sveriges militärer, huruvida de anse, att den indelta arméen, sådan den nu är, kan vara färdig att taga emot en så utsträckt värnepligt? Denna fråga har förut blifvit framställd, men icke tillfredsställande besvarad. Enligt min åsigt behöfver såväl regeringen som representationen en ganska god tid, icke så mycket att betänka sig på det förslag, som är lämpligt, utan mera för att sätta det i verkställighet. Om vi nu besluta detta, behöfves en ganska god tid för att få den befälsstam ordnad, som sedermera skall i sig upptaga ett större antal beväring. Jag tror således, att, om man skulle kullkasta detta förslag i dag derföre, att det icke innehåller fullständiga bestämmelser om en beväringarmé i all sin utsträckning, vore det att kullkasta något *godt*, derföre att man icke har det *bästa*. Om vi deremot biträda detta Utskottets förslag, tror jag, att vi beträdt en väg, som man väl kan försvara och mycket väl stå på. För min del anser jag icke, att frågan är löst genom antagande af denna skrivelse; jag anser icke, att det skett något annat än en början till underhandling mellan de särskilda åsigtterna; ty man må säga om detta betänkande hvad man vill, en sak är dock klar, och det tror jag mig veta, att detta betänkande icke har framkommit utan efter de allvarligaste och de mest ärligt menade öfverläggningar från de skilda partierna; och då vi nyss hört af regeringens främste ledamot, att ett hinder för närvarande för regeringen att vara med om saken icke finnes, skulle det se ut, som om man icke vore riktigt säker, att det vore ärligt menadt, om man nu icke biträder detta förslag. Då jag, för min del, tror det vara ärligt menadt, får jag yrka bifall till Utskottets betänkande.

Friherre Skogman: Dels af några dagars illamående och dels af tjenstegöromål, till följd af det mig lemnade förtroendet såsom bankofullmäktig, har jag varit förhindrad att deltaga i Utskottets öfverläggningar i denna sak mer än i början af densammans behandling och jag önskar derföre att nu i korthet angifva min ståndpunkt i denna fråga. Jag är, för min del, af samma åsigt som reservanten, Friherre Funck, att dessa frågor angående indelningsverkets afskaffande och grundskatternas aflösning icke hafva med hvarandra någon gemenskap, utan äro två alldeles skilda frågor, hvilka hvar för sig kunna och böra behandlas. Vid många föregående riksdagar hafva vi hört talas om, hvilken svår börda hvar och en af dessa särskilda åligganden är för landbruket, och att det vore önskligt att en lättnad deri skedde. Nu har man ställt sig på en annan ståndpunkt och förklarar, att man vårdar sig icke om att få någon lättnad i den ena eller andra af dessa bördor, icke ens att få den ena eller andra af dem aflöst, utan begge två på en gång.

Hvad *roteringen* angår, kan jag uttrycka min åsigt i få ord. Om man lyckas åstadkomma en betryggande och antaglig försvarsorga-

nisation, skall jag icke göra någon svårighet vid indelningsverkets upphäfvande. Jag önskar till och med, att, i händelse en så beskaffad organisation kan komma till stånd, med detta afskaffande må gå så hastigt, som möjligt, på det att den nya försvarsorganisationen må så snart som möjligt inträda.

Beträffande deremot *grundskatterna*, så, i händelse någon aflösning af dem skall ske, är min önskan alldeles motsatt, att det må blifva en fråga om uppgörelse på billiga villkor, dervid man tager någorlunda rundlig tid i anspråk, på det att under tiden andra hjälpkällor för statsverket må uppstå, hvilka ersätta de inkomster, som genom grundskatternas så småningom skeende afskrifning frångå detsamma, och på det att icke öfrige samhällsmedlemmar måtte blifva alltför mycket betungade af de tillskott i bevillningsväg, som komma att erfordras. Det är således för mig icke fråga om den eller den organisationen, utan en helt och hållet finansiell och ekonomisk fråga, hvilken visserligen också berör vissa sociala förhållanden.

Att genom grundskatternas försvinnande på ett eller annat sätt man skulle vinna en betydlig förenkling i uppördsväsendet och till viss grad i statsförvaltningen, äfvensom ett friare förfogande öfver jorden i allmänhet, vill jag icke neka, och det är möjligt, att dessa skäl kunna blifva så talande, att man för dem vill medgifva en billig uppgörelse af ifrågavarande onus. I Utskottets betänkande talas dock bestämdt om, att denna eftergift skulle vara helt och hållet fotad på *rättvisa*. Utskottets förslag till skrifvelse tyckes mig likväl innebära något annat, eller att den fördel, som genom grundskatternas försvinnande skulle tillfalla jordbruket, skulle fördela sig temligen ojemnt. För mig är det klart, att om i allmänhet grundskatterna äro orättvisa, är denna orättvisa så mycket större ju högre skattens belopp är, och att således de mest betungade borde främst och snarast hafva att emotse en lindring. Detta är dock icke den åsigt, som gjort sig gällande för Utskottets majoritet, utan då man lagt indelningsverket till, förklaras detta deraf, att man vill bereda sig åtskilliga fördelar, och lika villig som man är att bereda sig dessa fördelar på andra samhällsmedlemmars bekostnad, lika granntyckt är man, då det blir fråga om deras fördelning, då icke någon vill unna den andre att få något mera till skänks, än han sjelf får. Dessutom finnes ett betydligt antal skatteköpta kronohemman i landet, för hvilka grundskatten icke är annat än en ränta och icke i någon mån någon af de i fordna tider ålagda gårderna. Det synes, som ett särskildt stadgande i detta fall vore nödvändigt; ty om den som för några år sedan skatteköpt ett kronohemman, derå han var äbo, skulle nu få räntan efterskänkt, synes det mig vara en så långt drifven frikostighet, att man kan hafva skäl att tänka derpå två gånger, innan man beslutar något sådant. Angående hela denna omständighet finnes icke ett enda ord i Utskottets betänkande.

Såsom en tillgång, hvaröfver man anser sig för framtiden kunna förfoga för att fylla möjligen uppstående statsverkets inkomster, har särskildt framhållits *jernvägstrafikmedlen*. Hittills har det dock varit en temligen allmänt erkänd grundsats, att inkomstmedel, tillkomna på sådant sätt som dessa medel, alls icke hafva fått användas, såvida

några öfverskott på dem uppstått, till bestridande af statens allmänna utgifter. Enahanda är förhållandet med postmedlen, och jag tager mig friheten påminna om, huruledes för några få riksdagar sedan, då fråga var om användande af öfverskotten på fyr- och båkmedlen till flottans nybyggnad, man motsatte sig detta på den riktiga grund, att dessa medel skulle användas till förbättring af fyr- och båkväsendet samt, i händelse inkomsterna skulle öfverstiga utgifterna, sjöfarten kunde påräkna en nedsättning i dessa afgifter. På samma sätt hafva öfverskotten af postverkets inkomster blifvit använda för postverkets förbättring och till vidtagande af åtskilliga nedsättningar. Så är jag öfvertygad, att det kommer att blifva med jernvägstrafikmedlen och att framställningar i sådant syfte icke låra uteblifva just från det intresses sida, som nu framhåller dem som ett lockbete för grundskatternas afskaffande. Ökas jernvägstrafiken så, att behållningen blir betydligare, lär det nog blifva nödvändigt att på vissa delar af våra hufvudbanor utlägga dubbla spår och att utvidga stationerna m. m., hvilket sålunda kommer att medtaga behållningen. Jag tror därför att från den sidan icke något kan vara att påräkna, utan att man får hålla sig till tullmedlen, bränvinstillverkningsafgiften samt möjligen skogsmedlen.

På grund af hvad jag sålunda anført, skulle jag måhända kunna deltaga i den reservation som Friherre Funck afgifvit, men då, enligt min åsigt, åtskilliga betänkligheter dervid möta, anhåller jag om afslag.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Äfven jag anhåller om afslag på Utskottets förslag. Jag anser att sammanbindandet af frågorna om grundskatterna och om indelningsverket icke kan vara gagnande för någondera; ju mer man utsträcker en fråga, ju mer måste finnas hos densamma, som kan föranleda meningsbrytning; ju mer man behandlar hvarje detalj för sig, ju mer man afskiljer hvarje sak som icke oundgängligen hör till samma fråga, ju lättare måste dess lösning blifva. Jag vågar högeligen tvifla på att Andra Kammarens majoritet har samma åsigt som Första Kammaren och Kongl. Maj:t om hvad som bör förstås med ett tillfredsställande försvar, när man nu begagnar en sådan fras så menar man på hvardera sidan två helt skilda saker. Jag är för min del öfvertygad om, att en skattelindring kan och bör ske för jordbruket liksom för alla andra näringar, men endast i den mån statens tillgångar sådant medgifva. Att på en gång, om ock utsträckt under loppet af flera år, besluta en så väsendtlig nedsättning för en enda klass, synes mig icke vara rättvist. Vi hafva flera andra skattetitlar, som lika väl böra nedsättas. Jag kan ej finna att ifrågavarande skattetitel är mera tryckande eller mera orättvis än andra, ty tiden har förändrat den till en vid jorden bunden ränta, om ock en del deraf ursprungligen haft skattenatur. Vi hafva tullar som trycka de fattiga, vi hafva lästetalsafgiften och afraden af de ädlare bergverken, som väl äro de orimligaste af alla skatter. Om man nu gör en så betydlig nedsättning på ett euda håll, blir man ur stånd att tillgodose andra intressen, som äfven kunna hafva skäligen anspråk på skattenedsättning. Man säger

sig vilja söka jemnhet i beskattningen, men resultatet blefve åtminstone icke jemnhet i de skänker som skulle utdelas på det allmännas bekostnad. Hvad beträffar de hemman, som blifvit skatteköpta från krono enligt befintliga kontrakt, finner jag deras egares fordran om skattefrihet innebära en upprörande orättvisa. Dessutom anser jag vådligt att binda sig för en så lång tid som 30 till 40 år; vi hafva goda år nu, men hvem svarar för att ej missväxt, penningkriser och krig inträffa, då denna tillgång till och med kan vara nödvändig för landets framtida bestånd. Jag tror derföre att man ej bör på en gång besluta om saken i hela dess vidd, utan först nedsätta en del af grundskatterna, t. ex. en tiondedel, under 5 år, och icke taga för sig så mycket på en gång att man riskerar att ej utan stor svårighet kunna uppfylla hvad man åtagit sig. Att jordbrukets betryckta ställning skulle fordra någon synnerlig brådska, kan jag ej heller finna, jordbruket går framåt med stora steg, det lär ej kunna förnekas; dessutom åtnjuter jordbrukaren frihet från bevilling för inkomst af sitt arbete äfvensom för sina tillverkningar af smör, ost, m. m. Det synes egentligen vara fruktan för att den maktgande klassen skall än värre missbruka sin makt, som gör att man är så villig till eftergifter. Men låter man en sådan fruktan råda, hvar stanna vi väl då? Första Kammaren åtminstone synes mig icke böra låta en sådan fruktan inverka på sitt beslut. Utskottet har lagt fram en vacker tabell öfver våra inkomster och deras tillväxt, men ej öfver våra utgifter och dessas tillväxt. Det finnes ofantligt mycket af högsta vikt för samhället att utföra här i landet med statens penningar, i afseende å folkundervisningen, rättsväsendet, arméén och flottan jemte flera andra viktiga ärenden, uti hvilka nu ett bedröfligt tillstånd eger rum af brist på medel.

Jag vill hoppas att Första Kammaren skall framhärda i den hållning af rättvisa emot alla samhällsklasser som den hittills iakttagit, och yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr von Koch: Jag skall icke upptaga Kammarens tid med någon polemik mot de talare, som yttrat sig före mig, men då jag, såsom jag många gånger förklarar, när frågan är om en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran om ett *förslag*, alltid anser det vara Riksdagens skyldighet att tydligt uttrycka hvad den vill och ej sedan, när regeringen, efter sakens pröfning, kommer fram med ett förslag, icke antaga det utan undanskjuta frågans lösning, tror jag att de personer som vanligen yttra sig i denna Kammare och kanske äfven andra vid detta tillfälle böra yttra sig och tillkännagifva sin ståndpunkt — det är hvad jag nu anhåller att få göra. I afseende å *grundskatterna* tog jag mig friheten, att *före* det nuvarande representationssättets införande yttra den tanke, att man borde hafva tillställt så, att en *aflösning* af grundskatterna egt rum, innan man lemnade makten i jordbrukarnes händer, såsom skedde med det nuvarande representationssättets införande. Jag säger *aflösning*, ty jag befann mig *då* på den ståndpunkten. Statens tillgångar tillåto ej en afskrifning på den tiden, ehuru jag, allt sedan jag tog kameralexamen, ansett dem icke för ränta, utan för skatter; men

skatter som äro så gamla, att folket fullkomligt vant sig vid dem, och i *jemförelse med andra skatter icke af dem som fordra att «först afskaffas»*. Ytterligare äro de högst betydliga, så att jag då ej egde nog förutseende att kunna tro, att någon *opartisk* person skulle kunna sätta i fråga att afskaffa dem helt och hållet. Emellertid skedde representationsreformen; det har sedan sannat sig hvad jag trodde, att nemligen fordringarne blifvit allt högljuddare på dessa skatters enkla borttagande utan någon ersättning och allt afseende å om dessa skatter äro bättre eller sämre än andra skatter. Jag ansåg då, att vi befunno oss på ett lutande plan, och när sedan ett förslag väcktes af Herr Carl Anders Larsson, som *till en viss del* innefattade en *afskrifning*, så ansåg jag att Andra Sibyllebokens tid var kommen och att man med glädje borde hafva omfattat detta från Medkammaren utgångna förslag. Jag har flera gånger uppmanat chefen för Finans-departementet att ej försumma den rätta tiden. Det var ingen som då ville höra derpå, blott en ledamot, Herr Carl Ekman, yttrade ungefärsamma åsigt som jag. Nu befinna vi oss på den punkten, att de mäktiga blifvit allt mäktigare och mäktigare, och jag tror att Första Kammaren till en viss grad har att skylla sig sjelf härför, ty, så snart som under dess första år fråga uppstod om eftergifter af pålagor å jorden t. ex. i afseende å de nu orimliga, ständigt sig ökande eller växlande bördorna för vägbyggnad, allmänna hus, skjuts, kronobrefbäring m. m., svarades alltid med ett blekladgt nej eller en dödfödd skrivelse till Kongl. Maj:t om förslag till reglering efter "billiga (??) grunder". Derigenom uppstod ett spändt förhållande emellan Kamrarna och det blef uti Stats-Utskottet vanligtvis den aflagda sedeln, som bestämde utskottsbetänkandenas öde och så understundom äfven Riksdagens beslut. Det händer, att den som hållit sig mycket stel slaknar förr än den som hållit sig lagom stel, och jag fruktar att det är hvad som till en viss grad just nu här inträffat.

Jag kommer i dag att votera för den föreslagna skrifvelsen, men med uttryckligt förbehåll och förklarar till protokollet, att jag *aldrig* kommer att bifalla något förslag, som ej uppfyller vissa vilkor, som jag anser vara alldeles nödvändiga, när ärendet en gång kommer till *definitiv* pröfning. Det i detta afseende *förnämsta* och viktigaste vilkoret, det för hvilket jag kanske skall, om jag lever, låta alla andra konsiderationer vika, är att vi få ett *fullt betryggande försvar*. Utan ett sådant kommer jag aldrig att medgifva *grundskatternas* afskrifning. Då jag en gång, nemligen vid behandling af representations- och försvars-frågorna, funnit att man bör akta sig för att allt för mycket lita och hoppas på patriotiska uppoffringar hos majoriteter, nödgas jag nu vara med om att köpa, hvad vi ej kunnat få derför utan — ett bättre försvar. Köpeskillingen är, att en *skatt borttages, under det andra sämre få fortfara*. Derföre vill jag *icke* skilja de två föreliggande frågorna och är i dag uti den ledsamma belägenheten, att jag måste skilja mig från mina bästa och äldsta vänner i denna Kammare och från andra ledamöter, för hvilka jag hyser den största högaktning. Deribland är den ärade reservanten, för hvilken jag har en så hög grad af förtroende, att i många ärenden, der jag ej sjelf kan hafva något på sakkunskap grundadt omdöme, jag röstar

med honom. Men jag har äfven, fast i *andra* rummet, ett annat vilkor för mitt *definitiva* bifall åt grundskatternas afskrifning. Det blir, efter min tanke, alldeles omöjligt, såvida ej Europas ställning förändrar sig mycket under loppet af några år, att åstadkoumma ett för våra förhållanden godt försvar knappast med de skatter vi nu hafva. Jag tror, att om grundskatterna och roteringen efterskänkas, medel måste anskaffas genom annan förhöjd eller ny skatt. Men alla skatter äro ett ondt; hvilken är nu det minsta onda bland de onda ting, som kallas skatter? Vi hafva lyckligtvis här i landet *en* skatt, som är elastisk och tål att sträckas längre än hittills skett, i likhet med hvad man gjort i andra länder, det är skatten på bränvinstillverkningen. En högre sådan tror jag bör införas *samtidigt* med att man besluter en afskrifning, och med den tror jag, att man till fullo kan ersätta hvad som icke deraf redan blifvit ersatt genom denna skatt sedan år 1855, just genom en uppoffring utaf den klass utaf medborgare, som skulle få tillgodogöra sig den stora afskrifningen. När den nya bränvinsförfattningen infördes, utgjorde bränvinstillverkningen "*de facto*" om ej "*de jure*" ett *privilegium* — en rätt med alla andras uteslutande — för *Sveriges jordegare å landet och i staden*. Ett sådant privilegium var då ock rättigheten, att till arbetare vid jordbruket *utminutera* så ringa belopp som $\frac{1}{4}$ kanna. Ridderskapet och Adeln afsade sig detta privilegium utan alla vilkor, frikostigt såsom det i *sednare* tider varit dess vana. Bondeståndet deremot sökte, fast förgäfvets, taga bättre vara på sitt, det protesterade så länge som möjligt, men man fäste ej något afseende dervid. Borgarne skaffade sig fördelar som tio- om icke — *per fas et nefas* — hundrafallt uppvägte stadsjordens förra privilegium. Den nya författningen antogs, och jag känner en stor mängd jordbrukare, hvilkas finansiela bestånd genom denna reform alldeles förstördes. I Blekinge och vissa andra trakter, der husbehöfsbränningen allmänt i omätt drifvits, störtade nemligen en mängd hemmansegare, då de ville, i eller utom bolag, försöka sig som bränvinsfabrikanter i stort. Genom den nya skatten, som då infördes, har emellertid, såsom Herrarne genom ett öfverslag af Stats-Utskottets tabell kunna finna, sedan 1855 statsverket tillskyndats en inkomst af öfver 147 millioner R:dr. För närvarande går skatten upp till 12 millioner om året. Under det sista qvinnqvenniet före den nya författningens införande uppgick den, inberäknad den *då staten tillkommande utskänkningsafgiften*, 31,899 R:dr, till cirka 680,000 R:dr i medeltal om året, men den hade entid förut varit högre, jag vill antaga ett högt medeltal för t. ex. 15 år af en million om året. Statsintraden skulle då hafva gått upp till 18 millioner under de 18 år, som förflutit sedan början af 1855. Detta skulle nu varit den inkomst staten möjligen kunnat haft med den gamla författningen. Om man då från den verkliga inkomsten af bränvinstillverkningsafgiften för de 18 sednaste åren eller 147 millioner drager dessa 18 millioner, återstå 129 millioner, som tillflutit statsverket derigenom att detta *jordinnchafoarnes privilegium* eftergafs af somliga och fräntogs andra jordegare, mot deras bestridande. Hade, såsom vid 1853 års riksdag yrkades, då våra jernvägar skulle byggas, detta skett på hvad bränvinsskatten renderade, hade vi nu haft

våra jernvägar betalda och den nuvarande skulden på 117 millioner hade således ej existerat. Vi hade då i dess ställe nu haft en *netto*-inkomst af 3 millioner af dessa jernvägar, som äro byggda af de medel som tillkommit *genom jordbrukarnes uppoffring*. Slik uppoffring har jag aldrig sett Herrar stadsbor göra; de hafva alltid *handlat* som kloka köpmän samt vetat att skaffa sig en riklig ersättning vid alla slags privilegiers eller gamla fördelars *utbytande* — eftergifter tror jag icke ifrågakommit förr än nu — såsom t. ex. för tolagen, och då de för de små afgifterna af krogarne fingo en stor inkomst af bränvinsminuterings och utskänknings. Jag säger ej detta för att uppreta det ena *lokala* intresset mot det andra, jag önskar fred och sänja, utan jag säger det för att slippa allt för mycket höra klagorop och protester när fråga är om någon reform till fylleriets och skatteförnillningens hämmande eller skattelindring för landsbygden. Jag har gjort mig den mödan, att i Kammarrätten uträkna hvad städernas bevillning uppgår till enligt de från Riksgälds-kontoret insända sammandrag för 1871. Jag har uppgjort en tabell, för jemförelse, enligt Kommerskollegii berättelse för 1871, pag. 117, angående tolagsmedlen till städerna, och enligt Bilagan A till Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 4 detta år angående städernas inkomst af bränvinsskatten. Jag skall nämna en del af dessa siffror för att möjligen bidra till att tysta de ropen om rofferi, som man numera upphäver endast mot landtbor. Innan jag gör detta, återupprepar jag, att jag för min del icke anser att rofferi af en klass ursäktar det hos en annan, utan för att erinra derom, att egennyttan visat och kommer att visa sig hos *mäktiga klasser*, eller *lokal*-intressens representanter. Första Kammaren, som icke är afsedd att representera någon klass eller lokal mer än en annan, bör, tror jag — och i dag är ett tillfälle dertill — lagstifta så, att klass-skilnad, liksom den mellan stad och land, så fort ske kan upphör i *legal* afseende. Tilldess det skett, bör Kammaren *medla* emellan parterna. Jag skulle, om jag hade makten, "ännu" visst icke afskrifva grundskatterna, såvida det ej vore, för att af de ovillige frampressa ett tillfyllstgörande försvar för mitt fosterland, som jag gerna skulle vilja se innan jag tillsluter mina ögon. Nu till de lofvade siffrorna. Bevillningen utgjorde 1871 i Stockholm blott 390,302 R:dr. Deremot var tolagsersättningen 528,642 R:dr och bränvins-försäljningsafgiften 312,166 R:dr eller båda tillsammans 840,808 R:dr. Jag är ej ännu i tillfälle att lemna specifika siffror om inkomster af bränvinsafgiften i öfriga städer hvar för sig — men tillsammans *uppgifvas* dessa hafva år 1871 varit 819,034 R:dr. I Göteborg uppgick *bevillningen* till 182,743 R:dr och *tolagsersättningen* till 424,631, i Norrköping den förra till 52,962 R:dr och den *sednare* till 54,429, i Malmö respektive 56,187 och 65,174. Uti samtliga rikets städer utgjorde *bevillningen* 1,311,494 R:dr -- deraf ej obetydligt utaf statstjenstemäns löner — under det *tolagsersättningen* var 1,242,668 R:dr och *bränvinsskatten* 1,131,200 R:dr eller tillsammans 2,373,868 R:dr. *Min* mening är, på sätt jag flera gånger sagt, ingalunda att beröfva städerna hvad de nu hafva, utan blott att söka lugna dem något litet med afseende å klagomålen öfver att vissa jordegande vilja taga emot en eftergift, utan att lemna

någon ersättning. Jag tillhör för min enskilda del ingalunda dessa *sednare*, utan vill jag tvärtom, att indelningsverkets afskaffande och grundskatternas afskrifning ej skall ske annat än i sammanhang med genomförandet af en organisation, som skänker oss ett fullt betryggadt försvar, och efter hvad här i dag yttrats af regeringens främste ledamot, kunna vi vara öfvertygade att regeringen icke accepterar något annat förslag. Jag ville *ock*, att de medel som staten mister, men emellertid icke kan undvara, ej i nämnvärd mån uttagas af någon annan del af folket än den jordbrukande. Genom att höja bränvinskatten till någon likhet med hvad den är på de flesta ställen, och efter ett, kanske välkommet förslag, på diplomatisk väg, möjligen äfven *samtidigt* kunde blifva uti våra — till försvaret troligen ock penningar behöfvande grannstater — eller t. ex. från 80 öre som den är till 1,20 per kanna, skulle vi få 6 millioner ärligen mera. Detta kunde ske med ett eller par öre om året, allt eftersom man ville påskynda reformen. Höjer man skatten sålunda till 1,20, samt dertill kommer 30 öre till kommunen i stället för försäljningsafgiften, hvilket kommunerna å landet väl behöfva, om de skola bestå sin polis sjelfva, så blir hela skatten 1,50 per kanna eller 1½ öre per tum. Supen kostar nu *arbetaren* 2,5 öre per tum. För *honom* borde kunna lätt så ställas inom kommunen, att supen vid *matbordet*, det enda ställe den *bör* njutas, kunde med 1,50 skatt och nuvarande pris å spannmål säljas billigare. Men vi arbetsgifvare fingo 0,4 öre mera per tum. Bränvinsskatten skulle på så sätt stiga från 12 millioner till 18 millioner. Vi skulle hafva medel att både ersätta det mesta af grundskatterna, att betala annuiteterna på vår jernvägsskuld och tillika till nybyggnader ärligen millioner. Jag vill ej besvara Kammaren med en vidare utveckling häraf men ber. att få bifoga protokollet en bilaga, utvisande närmare. huru jag tänkt mig att denna sak skulle verkställas, utan att man vältrade en märkbar börda på någon annan samhällsklass, eller beröfvade staten någon af de tillgångar den så väl behöfver, under ett fortgående i civilisation. Under de förbehåll, som jag nu gjort. kommer jag att rösta för det förslag, som nu föreligger, men ber att få tillägga, att, om man skulle taga en talare på skarborgsbänken till kommentator af förslaget, skall jag vara mycket rädd att nedlägga mitt ja för detsamma. Jag tror dock ej att den ärade talaren får någon synnerligt stor makt att afgöra huru denna skrivelse skall tydas af statsmakterna.

(Bihang till Herr von Kochs yttrande den 15 Maj 1873.)

P. M.

Angående de vilkor, under hvilka jag anser mig kunna, med min röst, bifalla ett förslag till grundrätornas och roteringsbördans afskrifning:

1:o.

Att en utaf sakkunniga män, såsom för landets försvar fullt betryggande ansedd, organisation af arméens och flottans befäl och manskap, i ett sammanhang, förut är antagen.

Ann.: Dertill förmenar jag höra, bland annat, att stamtrupper, för den vid infanteriet anställda andel af värnepligtiga, till att er-

sätta den *indelta* arméen, uppsättas till ett antal af 20 å 25,000 man, hvilka skulle bildas, derest något ändå säkrare sätt icke utfinnes, ungefär på det sätt och enligt de grunder som jag, efter sakkunnigas hörande, tagit mig friheten föreslå uti min motion N:o 14 vid 1871 års riksdag angående stamtrupp uti Blekinge, hvarifrån nu här införas:

“Att den stamtrupp, kring — — — — —
här korta arbetstid“.

“6:o För stamtrupp meddelas så beskaffade — — — — —
efter fyllda 50 (55) år få tillgodonjutas“.

2:o.

Att de cirka 10 millioner R:dr, som i statsinkomst förlo-
ras genom afskrifning af, dels grundröntorna och det dermed,
enligt min tanke, ovillkorligt samband egande rustningsbesväret
för indelade grundröntor, dels roteringsskyldigheten, skola stats-
verket ersättas genom förhöjda eller nya skatter, hvilka huf-
vudsakligen direkt eller indirekt drabbat eller drabba den jord-
brukande befolkningen. Detta är nödigt, på det att icke någon
ökad beskattning, genom afskrifningsätgårderna, må, i nämnvärd
mån, träffa de öfriga samhällsklasserna, vare sig medelst högre
allmän bevillning eller tull eller afgift å någon nödvändig eller
oskadlig förbrukningsartikel. Det är ock nödigt, på det att
statens andra nuvarande inkomstkällor icke må för ifråga-
varande åtgärd anlitas, enär desamma, jemte den tillväxt derå
kan uppkomma, böra spara, för att *dels a)* betäcka nya stats-
utgifter t. ex. *för förbättrad* försvar, utöfver hvad det nuva-
rande är och kostar, samt *dels b)* dessutom man må vara i
tillfälle att efter hand kunna borttaga andra, *mera än de nya*
skadliga, produktion eller nyttig och oskyldig konsumtion häm-
mande skatter och besvär.

Anm.: Derest bättre medel icke kan utfinnas, för att tillfyllest-
göra detta andra vilkor, innefattande en akt af rättvisa mot öfriga
samhällsklasser, som både inom samhället och den nuvarande re-
presentationen utgöra en minoritet, den vi jordbrukare *icke pligtenligt*
böra och således ej *heller lära ostraffadt kunna* uraktlåta, vågar jag,
med förutskickande af de erkända satser: att hvar skatt är ett ondt,
som endast rättfärdigas deraf, om ett större ondt dermed undvikes;
samt att, vid val af skatt, den bör väljas, som medför det minsta
onda; vördsamt föreslå:

a) Bevillnings-förordningen omarbetas sålunda, att, efter 2:dra
artikeln *en för alla samhällsklasser lika afgift af nettoinkomst* utaf kapitel
eller arbete stadgas. Denna afgift bör aldrig under *normala* tider,
blifva högre än en procent af *netto*behållningen. *Hög* inkomstskatt
är en *nöd/allsätgård*, som bör sparas till att *temporärt* användas, då
krig, missväxter eller andra olyckor kommit de indirekta skatternas
rika tillflöden att utsina. I *3:dje* art. Bevillnings-stadgan borde der-
emot, enligt min tanke, samma år, som man börjar afskrifningen af
roteringen,

afgift för bränvin. En brist uppstår sålunda, efter de 20 åren, af 3 millioner årligen.

Men med afseende derå: *att*, genom eftergift af *landsbyggd*ens innevanare utaf bränvinsbränningsrätten. år 1855, tillvägabragtes en stor förhöjning i *deras* beskattning; *att* den höjda skatten länge måste af landets jordbrukande producenter förskjutas, ej sällan utan att återfås; *att* icke $\frac{1}{2}$ af den egentligen bränvin konsumerande manliga befolkningen (244,081 af 2,016,653) bebor städerna, hvadan den å landet mestadels *jordbrukande befolkningen får i sista hand ersätta* den ojemförligt största delen icke allenast af tillverkningskatten, utan ock af försäljningsavgifterna; *samt att*, utaf dessa, stadskommunerna, som finna sin uträkning vid att alltid tillhandahålla bränvin på 1,166 ställen, emot 452 å landet t. ex. året 1871 uppburo 1,131,200 R:dr, men landskommunerna endast 107,140 R:dr, så torde man väl kunna säga det vara utan *nåmnvärd* uppoffring af städernas innevanare, som till följd af bränvinsreformen samt de nu här framställda förslag, derest de antagas, som för staten bör, vid afskrifningens slut, nedanstående resultatet hafva tillvägabragts, nemligen:

att, i stället för det, under de 23 åren från 1832 till 1855, i medeltal icke fullt en million årligen inföt af tillverkningsavgift, hafva sedermera redan 129 millioner, och skola sannolikt, från och med 1873 till och med 1895, ytterligare inflyta minst 346*) millioner R:dr utöfver hvad den gamla skatten. en million årligen, skulle inbragt till statskassan.

att, oaktadt 117 millioner statsskuld nu återstår för jernvägar, hvilken kunnat vara betald, derest öfverskottet å tillverkningsavgifterna. sedan 1855, fått användas till jernvägar, likväl, om de med nu stadgade afgift beräknade 12 millioner R:dr fortfarande få användas så. att endast en million utgår till *andra* statsändamål, men omkring 6 $\frac{1}{2}$ till ränta och amortering å *jernvägsskulden*, samt omkring 4 $\frac{1}{2}$ årligen till *nya banors anläggning*, statsverkets ställning vid 1895 års slut. kan, bland annat, vara den följande: Jernvägslånen äro i det närmaste betalda och staten eger jernvägar för ett värde af 180 å 200 millioner R:dr, deraf *netto*-inkomsten väl då kan beräknas, *utöfver hvad den nu är*, till minst de 3 millioner, som skulle brista i ersättning för grundräntor och rotering. I allt fall besparas staten, då jernvägsskulden är betald, de för närvarande för ränta och amortering utgående 6 $\frac{1}{2}$ millioner, så att 3 $\frac{1}{2}$ millioners öfverskott finnes utan andra nya skatters påläggande.

Städerna hafva emellertid då i 40 år fått åtnjuta sina höga inkomster af försäljningsavgifterna, och landtkommunerna skulle under de sista 20 fått något bättre hjälp deraf till sina höga utskylder för kommunala behov. Dessa äro nemligen, emot hvad vanligen förmenas i städerna. på många ställen vida högre än deras. Så var t. ex. år 1867 kommunalavgifterna i *Göteborg* endast 3,24 R:dr på hvarje bevillningsriksdaler men 24,00 uti Augerums socken. År 1872 lär kommunalutskylden för hvarje bevillningsriksdaler i Carlskrona upp-

*) $23 \times 11 = 253 + 93 = 346$.

gått till 1 R:dr. Det är Augerums socken, inom hvilken Carlskrona är anlagd.

Långt ifrån att skattebördan genom detta sätt att verkställa reformen skulle ökas för *arbetare*, vare sig i statens eller enskildas tjänst, skulle den för de flesta lättas; ty, om en *lika* bevillning för *alla medborgare* efter 2:dra art. införes, beräknad till en procent af *netto*-inkomsten, slippa äfven de att erlægga bevillning för *ränta* å skulder, deraf tyvärr ju många tryckas.

von Koch.

Herr von Geijer: Herr Talman! Det var med särdeles stort intresse jag, i likhet med Kammarrens öfriga ledamöter, afhörde den förste talarens innehållsrika och formfulländade anförande. Jag instämmer fulikomligt i alla af honom yttrade åsichter rörande beskattningens grunder i allmänhet — och ändock befinna vi oss — han och jag — på motsatta sidor, för hvad angår den särskilda fråga, som nu utgör föremål för öfverläggning.

Orsaken härtill torde ligga i den omständigheten, att nämnde högt ärade talare, i konsekvens med hvad han i början af sitt anförande uttryckligen förklarade, hållit sig blott till den föreslagna successiva afskrifningen af de egentliga grundskatterna, då jag deremot förnämligast fäst at mig vid den jemväl projekterade afskrifningen af rustnings- och roteringsbesväret, och deraf känt mig manad att sluta mig till Utskottets förslag i sin helhet, hvilket, rätt betraktadt, lärer få anses hafva till hufvudsakligt syftemål: ett tidsenligt ordnande af försvaret, därför rustnings- och roteringsbördans aflyftande från jorden synes vara ett oefftergiftigt vilkor. Emot efterskänkande af en fix och oföränderlig grundskatt, sådan som den, hvilken under namn af hemmansränta och tionde från lång tid tillbaka påligger jorden, kan visserligen med allt skäl åberopas den kända satsen: "en gammal skatt är en god skatt", emedan den i tidens längd blifvit på de skattskyldige fördelad i förhållande till en hvars skatteförmåga, det vill säga ingått i priserna. Jag skulle ej heller nu tillstyrkt afskrifning af de egentliga grundskatterna, om icke en sådan afskrifning betingades af nödvändigheten i försvarsväsendets intresse, af rustningsbesvärets aflyftande från jorden, hvilket återigen icke gerna kan ske med mindre än att ock den egentliga grundskatten afskaffas. Vid det nogsamnt kända förhållandet, att för *en* jordegendom är grundskatten en tung och rustningen en lätt börda, under det att för *en annan* jordegendom grundskatten är en lätt men rustningen en tung börda, vill det verkligen synas mig, som vi måste besluta oss för att antingen låta såväl grundskatt som rustning kvarstå eller ock afskrifva dem båda. Och i valet emellan dessa alternativ tvekar jag icke att taga det sednare, enär, såsom jag nämnt, rustningens kvarliggande på jorden omöjliggör försvarets ordnande efter krigskonstens nuvarande fordringar. Jag säger icke för mycket när jag påstår, att det af ålder jorden påliggande roteringsbesväret numera är en högst olämplig beskattningsform. Orimligheten af att göra det till en skyldighet för jordegaren att uppsätta soldat, när ingen är pliktig att låta sig der-

till anvärfva, ligger för öppen dag. Härigenom blifver, på sätt och den andre talaren i ordningen framhållit, kostnaden för roteringen oviss och oberäknelig. Under närvarande stora industriella verksamhet i vårt land och deraf uppjagade arbetspris, hafva rotesoldatens lega och årslön stigit ofantligt. Enligt hvad jag sport af en i tjänst varande regementsofficer, har på vissa ställen rotehållaren fåfångt bjudit 450 R:dr i lega. Snart torde det blifva omöjligt för rust- och rotehållaren att uppställa soldat. Vi kunna ej numera såsom i förra århundradet fylla bristande antalet rotesoldater genom att förklara hela klasser mindre bemedlade statsborgare för "sjelfskrifne knektar" när så erfordras; till och med borgare i städerna, hvilka icke betalte mera än den lägsta kontributionen till kronan, räknades till dessa s. k. sjelfskrifne knektar, på sätt omformäles uti en den s. k. lindringskommiteéns betänkande vidfogad reservation. Tidpunkten är således inne att öfvergå till en härorganisation, grundad på allman värnepligt — en öfvergång, som ganska naturligt, vill det synas mig, betingar väsendtliga förändringar i vårt skattesystem. Det är också under förutsättning, att en sådan härorganisation skall komma att införas, som Utskottet föreslagit grundskatternas och rustnings- och roteringsbesvärets successiva afskrifning: och har Utskottet ganska välbetänt gjort till vilkor för ifrågavarande afskrifning äfven antagandet af en rättvisare fördelning af allmänna statsskatten, än som för närvarande eger rum, då, såsom vi veta, nämnde skatt träffar jordegarne vida mindre än öfrige skattskyldige. För vinnande af fullständig rättvisa i detta hänseende erfordras visserligen ett icke så litet större steg än det af Utskottet föreslagna: att jordbruksfastighet skulle åsättas bevilling efter samma grunder, som gälla för all annan fastighet; om man stannar dervid, kommer den betydliga inkomst jordbruksfastighetsegaren bereder sig genom sin på fastighetens forvaltning och skötsel använda personliga verksamhet, att fortfarande såsom hittills blifva obesattad. Jag är dock viss om att regeringen icke underlåter att taga denna omständighet i betraktande vid afgifvande af förslag till ny bevillningsstadga. Jag är ock säker på, att om, såsom Utskottet förutsätter, en revision af kommunalförfattningarne skulle, jemte bevillningsstadgans omarbetning, befinnas nödig, "i syftning" — såsom det heter — "att bereda likställighet emellan olika klasser af medborgare", Regeringen tillser att den kommunala beskattningen å landet icke ändras så, att jordegarne, för den ökade statsbevilling de sig iklädt *i stället för grundskatt och indelningsverk*, hållas skadeslösa genom en lindrigare kommunalbeskattning än hittills. Det är märkligt att omformälda, af Utskottet nödig befunna revision af kommunalförfattningarne icke med ett ord onämnes i utlåtandets s. k. kläm, vid hvilket förhållande jag vågar påstå, att om en underdånig skrifvelse, enligt Utskottets förslag, af Riksdagen beslutes, samma skrifvelse icke borde kunna få någonting om kommunalförfattningarnes reviderande innehålla. Jag förutser emellertid att i den underdåniga skrifvelsen, om den beslutes, icke kommer att saknas en häntydning på behöfligheten af den der revisionen af kommunalförfattningarne, men jag har velat på förhand deremot mig reservera. Den föreliggande stora frågans finansiella del har i

Utskottets utlåtande fått en särdeles omsorgsfull utredning, hvaraf synes framgå icke allenast, att vi kunna hafva säker förhoppning, att minskningen i statsintrad genom successiv afskrifning af grundskatter och indelningsverk kommer att till aldra största delen betäckas af ökad afkastning på öfriga inkomstitlar, utan äfven, att grundskatterna, enär de under sednare 40 årens starkt utvecklade näringslif kommit att utgöra en allt mindre och mindre qvot af statsinkomsternas totalbelopp, numera förlorat mycket af den vikt de förut haft, såsom en icke allenast säker utan tillika betydande inkomstkälla.

Jag ber nu att få i största korthet upptaga ett och annat, som förekommit i de föregående talarnes yttranden. Den förste talaren i ordningen tycktes antaga, att om grundskatten tryckte en jordegendom väl hårdt, kunde nedsättning i skatten vinnas, genom att söka förmedling. Jag skulle tro, att författningarne om hemmans och lägenhetens förmedling icke kunna tydas så, som skulle den ett hemman en gång behörigen åsatta grundräntan få nedsättas derföre, att densamma anses utgöra en nog stor qvot af hemmanets afkastning. Den samme talaren hyste fruktan för att antagandet af Utskottets förslag skulle kunna hafva till följd, att här liksom i England en betydlig statsintrad komme att upptagas genom s. k. inkomstskatt; och omnämnde han, att emot denna skatt, som af många klandras såsom godtycklig och våldsam, pågår för närvarande i England en stark agitation. Jag erkänner, att jag icke har någon sympati för inkomstskatt, utan att den tvärtom ingifver mig en verklig förskräckelse; men jag tror, att historien bevittnar, hursom den småningom men motståndligt tränger sig fram. Det var det fria England, som först införde inkomstskatten, hvilket skedde under de Napoleonska krigen. Den sattes då mycket högt — ända till 10 procent för all nettoinkomst öfverstigande 3 å 4,000 R:dr svenskt riksmünt — och inbringade statskassan större behållning än någon annan skattetitel. Förhatlig blef denna skatt till den grad, att, när den 1816 afskaffades, parlamentet särskildt anbefallde förstörandet af alla sådana handlingar, som kunde underlätta dess återinförande. Men icke desto mindre införde Robert Peel inkomstskatten ånyo och satte den ganska högt, dock lägre än förut. Jag tror icke, att motståndarne till denna skatt skola lyckas afskaffa densamma. På sednare tiden har inkomstskatt blifvit införd i flera länder, der den icke funnits förut.

Tvänne föregående talare hafva såsom skäl för beviljande af den skattelindring för jordbrukareklassen, som Utskottets förslag afser, erinrat om de stora förluster denna klass tillskyndades när för flera år tillbaka bränvinsbränningen, hvilken dittills varit en jorden uteslutande förbehållen näring, gjordes till fabriksnäring. Jag lemnar derhån huruvida detta skäl kan ega någon stor vikt för bedömandet af det nu föreliggande förslaget, men jag ber att få bestyrka sjelfva saken.

Det liden icke något tvifvel, att ju den våldsamma förändringen i lagarne för bränvinstillverkning vållade otaliga jordbrukares ekonomiska ruin.

Jag slutar nu och tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Efter den utredning, angående frågans behandling vid föregående riksdagar, som dels Utskottet dels den förste ärade talaren gjort, saknar man anledning att uppehålla sig vid det framfarna, utan torde en hvar kunna, då han uttalar sin mening, helt enkelt följa den andre ärade talarens uppställning af frågan. Han betraktade frågan såsom *politisk, finansiell och militärisk*. En enklare indelning kan icke åstadkommas.

Med afseende på frågans politiska sida, sade han "att den af Utskottet föreslagna skrifvelsen vore ett *fredsprogram*." Detta yttrande är efter min uppfattning väl mycket optimistiskt. Det ligger icke i naturen af representativa församlingars verksamhet att hos dem någonsin en evig fred skall kunna inträda, och jag tror att tillräckligt många tvisteämnen finnas kvar för att vålla allvarsamma meningsbrytningar, äfven om denna fråga skulle kunna genom en lycklig lösning undanröjas. Jag anser icke att denna skrifvelse är ett "fredsprogram", utan snarare, såsom en talare på skaraborgsbanken yttrade, "att den stora frågans lösning icke blir genom denna skrifvelse genomförd, utan blott *en början* gjord." Jag tror att just nu börjar striden och att denna skrifvelse blott är signalen till en kamp, som icke snart kommer att utageras. Men allt detta fritager oss icke från skyldigheten att taga frågan under ompröfning. Likväl tror jag att man kan hafva rätt att fordra, att klara förslag till beslut framläggas och sådana kunna icke åstadkommas af någon annan än regeringen, som har en fullständig översigt öfver det hela och icke torde böra tillåta sig att ensidigt behandla frågan, utan att bekymra sig om följderna.

Till den politiska sidan af frågan torde kunna räknas det yttrande, som en bland de sista talarne behagat falla, angående maktställningen mellan de olika samhällsklasserna. Han tror sig hafva visat att städernas innevånare saknade anledning beklaga sig, emedan "bränvinsförsäljningsafgiften utgjorde för dem en så rik inkomstkälla." Men han råkade välja för sin bevisning ett olampligt exempel, då han anförde siffror, hemtade från förhållandena i Stockholm. Nu är likväl förhållandet att hufvudstaden, enligt gällande författningar, kan i representativt hänseende jämföras med länen och således innehar en väsendtligen olika ställning mot det stora flertalet af de öfriga städerna. Dessa lemna en betydlig del af inflytande bränvinsafgifter från sig såsom bidrag till landsbygdens utgifter. Maktställningen emellan land och stad är i sjelfva verket sådan, att endast på landtmännens billighetskänsla hvilat städernas förhoppning att icke blifva orättvist behandlade.

I afseende på bränvinsskatten och den klagan öfver stora förluster som jordbruket genom densammas införande lidit, så torde den klagan böra jämföras med den, som fördes af dem hvilka tillförene drefvo fabriksrörelse i minut, men genom en förändrad tullagstiftning nödgades att bilda större bolag för att minska fabrikaternas tillverkningspris. Ingalunda hafva tillverkarne att beklaga sig der öfver att bränvinsbränningen öfvergick till fabriksrörelse. De som fått sitta emellan äro konsumenterna, som till följd af ökad beskattning få betala varan dyrare än förut. Men med dem synes den ta-

laren, hvars förslag endast gick ut på att ytterligare höja bränvinskatten, icke hysa någon misskund. Detta förslag, att fylla den brist som uppkommer genom grundskatternas afskrifning, vore förträffligt, om icke siffror understundom svika de förväntningar man vid dem fäster. Man kan höja en skatt så att den gifver mindre inkomst än när den var lägre. Detta torde blifva händelsen, ifall den ärade representantens för Blekinge framställning skulle vinna afseende.

På enahanda sätt som jag nödgats bestrida den mening som tager för gifvet att den stora lucka uti statens inkomster, hvilken uppkommer ifall grundskatterna afskrivas, skulle kunna fyllas genom att höja bränvinsskatten; på aldeles samma grund nödgas jag bestrida den uppfattning, som den förste ärade talaren sökt göra gällande, då han beklagade den förlust, som drabbat jordbruket derigenom att tullskyddet för landtmannaprodukter bortföll. Jag tror det obestriddigt, att såväl jordbruket som många andra näringsgrenar väcktes till lif och ökad utveckling genom den lagstiftning, som afskaffade tullskydd.

Med afseende på den *finansiella* sidan af denna fråga, torde det tillåtas mig att först och främst förklara min åsigt vara, det grundskatternas afskrifvande är en skattelindring af ovanligt stora proportioner och för hvilken det motsvarande kapitalvärdet tillfaller de nuvarande jordegarna, ty i samma stund som ett sådant beslut fattas, stiga de jordegendomar i pris som varit med grundskatter betungade. Det är aldeles klart och fåfängt söker man antyda att det ingalunda är den nuvarande generationen, utan den som innehar jorden när all grundskatt upphört, ifall man vill förena afskrifningen med någon amortering under ett visst antal år, som skulle komma att göra vinsten. Men värst af allt är att man nu helt enkelt föreslår en betydlig *minskning* i statens inkomster, utan att hvarken föreslå en motsvarande minskning i statens utgifter eller att uppgifva hvar de nya inkomstkällorna äro belägna? Jag beder att få i Herr Talmannens minne återföra, huruledes för icke länge sedan, under en liten meningsbrytning mellan Herr Finansministern och mig, han då behagade förklara, att "beskattningen måste tagas sådan den kom och besluten fattas efter omständigheterna." Upplýsningen fann jag icke särdeles tillfredsställande, då jag tillät mig antyda att *vi saknade allt system i beskattningsväsendet*, och att ett hugskott uppkastades vid den ena riksdagen och ett annat vid den andra, blott för att skaffa inkomster åt staten. Exempler härför äro i friskt minne och detta gör att man måste tillvägagå med varsamhet, då intet annat förslag nu föreligger än en begäran om minskning i statens inkomster. Jag vill icke härmed hafva sagt, att jag kommer att ogilla hvarje förslag som innebär en skattelindring för jordegarna, tvärtom anser jag Utskottets bemödande, att söka bringa denna fråga till en lösning, vara förtjent af vår tacksamhet, men jag hvarken vill eller kan binda mig, genom att biträda en skrifvelse af det innehåll som den nu föreliggande, destomindre som Herr Justitie-statsministern antydt, att ifall en skrifvelse aflätes, har Riksdagen med anledning deraf ej att förvänta någon Kongl. proposition" förr än om två år." Jag anser derföre att man gör klokast att bida sin tid till dess Regeringen framlägger sitt för-

slag, hvilket jag hoppas måtte upptaga jemväl andra taktorer, som tillhöra skatteväsendet. Vid nästlidne riksdag föreslog Kongl. Maj:t i nåder att lästetelsafgiften för fartyg skulle afskaffas. Det yttrades då i Medkammaren, att man icke då ville bifalla förslaget, som borde tagas i sammanhang med frågan om grundskatterna. Man syntes vilja betrakta lästetelsafgiften såsom en grundskatt, men den kan icke dermed jämföras, enär den ingenting annat är än *en skatt på redskap*, då hvad som dermed förtjenas *dessutom* beskattas liksom all annan inkomst af kapital och arbete. Då regeringen uttalat den åsigt, att denna skatt på redskap borde afskaffas och då numera skeppsrederi visst icke uteslutande drifves af städernas innevägnare, utan många rederibolag bildats på landsbygden, enkannerligen för att undvika kommunalafgifter för fartygen till städerna, så torde man våga kunna hoppas att regeringen, då en mera genomgripande förändring i skatteväsendet påkommer, skall täckas ånyo upptaga detta sitt förslag, om lästetelsafgiftens afskaffande.

Då jag måste bestrida den satsen, att ett lands skatteväsende skall uppkomma genom en mängd tillfälligheter, så kan jag ej heller gilla det sätt på hvilket uppkommen tvist, om det belopp som bör i skatt erläggas, behandlas. Om någon förer klagan öfver det skattebelopp, som blifvit på hans skattsedel uppfördt, och pröfningskomitéen icke vidtager ändring, utan den klagande nödgas hänvända sig till Kammarrätten, så erhålles icke besked huruvida den klagan är befogad förrän efter den tid då påföljande årets bevillningsberedningskomité ånyo sammanträdt och uppfört *samma öfverklagade siffror*. På detta sätt fortlöpa två processer parallelt om samma uti beskattandet möjligen begångna misstag. Sådant borde väl kunna afhjelpas, men ehuru ganska starka påtryckningar egt rum och missnöjet med långsamheten är allmänt, hyser jag ingen synnerlig förhoppning att regeringen skall taga denna fråga, lika litet som många andra hvilka skulle leda till förenklning, om hand.

Då man vill en så stor skattenedsättning, som den föreslagna, måste man slå in på ett annat hushållningssystem. Man måste se till att staten icke lägger sig för vidt ut, och att vi skaffa oss nya inkomstitlar och icke blott nya utgifter. När det kan hända, såsom vi nyligen bevittnat, att regeringen i riksdagens elfte timma framlägger förslag om, att staten skall spekulera i jernvägsköp, så må man ursäktas mig om jag icke anser mig kunna följa med alla dessa *tillfälligheter*, och icke heller kan gå in på aflåtandet af en skrifvelse sådan som den Utskottet föreslagit. Jag kan det så mycket mindre som jag aldrig skrifver till någon angående en stor affär, då jag icke hyser hopp om att han skall kunna utföra den.

Beträffande slutligen den *militära* sidan af frågan, så har jag aldrig under dessa sju riksdagar hört ett så klart och tydligt uttalande, som det hvarmed Konungens främste rådgifvare i dag hugnat denna församling. Det var allvarliga ord och jag betviflar icke att deruti låg en allvarlig mening. Men om Hans Excellens noga läser detta betänkande, isynnerhet sista punkten, och i öfrigt behagade taga kännedom om huru föga vi tro på möjligheten af krig eller behofvet af försvar, då skulle han kommit till den öfvertygelse, jag hyser, att

här icke kommer ifråga något kraftfullt försvar, annat än i ord, men ej i handling. Det ingår icke i det allmänna föreställningssättet, att något effektivt försvar behöfs. I öfver sextio år hafva vi åtnjutit fred, och det är förvånande huru man under goda omständigheter lätt glömmet att dåliga kunnna inträffa. Hvad Utskottet i sin motivering angifvit såsom hufvudsak är "åstadkommande af ett fullt betryggande försvar". Men denna skrifvelse leder icke dit, och framlägges af regeringen något förslag till ordnande af landets försvar på ett sätt, som någorlunda betryggar vår sjelfständighet, då skall jag helt visst finnas beredd att göra uppoffringar. För närvarande finner jag mig förhindrad att förena mig med dem, som yrkat bifall till Stats-Utskottets skrifvelseförslag.

Herr vice Talmannen: Då min ståndpunkt i denna fråga är tillräckligt känd af den reservation, jag ansett mig böra afgifva mot Utskottets betänkande, och då jag för ingen del hyser den förmätta förhoppningen att kunna i någon mån här inverka på frågans utgång eller på någons åsigt, helst jag tror, att åsigtarna i allmänhet i en så viktig och ofta debatterad fråga som denna äro på förhand fattade, så skulle och borde jag icke nu besvära Kammaren med något yttrande, om jag icke dertill hade anledning i nödvändigheten att i någon mån begära en förändring uti det förslag, som finnes framställt i min reservation; men då jag nu har ordet, anhåller jag dock att i största korthet få begagna detsamma för att något utveckla mina åsikter.

Den hufvudsakliga och grundväsendtliga skilnaden emellan Utskottets förslag och min reservation ligger först och främst i det af flere talare redan antydda förhållande, att jag åtskilt de båda viktiga frågorna om vårt försvars ordnande och om grundskatterna. Här har af en talare på vestgötabänken blifvit yttradt, att den som icke vill hafva någondera frågan löst skiljer dem åt. Ehuru äfven jag inser behovet af och älskar att erhålla ett starkt och för landet betryggande försvar — och jag tror mig i det hänseendet icke behöfva vika för någon — vågar jag dock hysa den åsigten, att detta mål icke vinnes genom frågornas sammanbindning och aldra minst genom aflåtandet af en skrifvelse sådan som den Utskottet här föreslagit, till stöd för hvilken mening jag endast tror mig behöfva hänvisa till sista punkten i Utskottets förslag. I allmänhet tror jag icke, att stora frågors lösning påskyndas genom deras sammanbindande med hvarandra, så vida icke detta sammanbindande är alldeles nödvändigt. Samme talare har också yttrat, att dessa båda frågor icke kunde åtskiljas. Jag skulle mot hans åsigt kunna uppställa den högtärade stockholmsrepresentants mening, hvilken yttrade sig den andre i ordningen och bestämdt förklarade, att dessa frågor kunde åtskiljas, ehuru sådant efter hans åsigt icke borde ske. Att de kunna åtskiljas, lärer väl icke lida något tvifvel, ty något annat sammanhang har väl icke, så vidt jag kan förstå, anmörorganisationen med grundskattefrågan, än i den del, som rör rustningsräntorna, och att grundskattefrågan ansetts kunna lösas alldeles fristående från frågan om rustningsräntorna bevisas af Stats-Utskottets i fjol afgifna betänkande i grundskatte-

frågan. Då förofrigt precis samma svårigheter, som uppstå i afseende på rustningsröntorna, komma att uppstå i afseende på gästgifverilots- med flera hemman, som hafva vissa förmåner sig anslagne mot utgörande af vissa prestationer, så tror jag icke, att det förefinnes någon absolut omöjlighet att åtskilja frågorna. För min del anhåller jag att i sjelfva saken få instämma med den talare som först yttrade sig. Likasom honom vill det förefalla äfven mig något motbjudande att göra den viktiga frågan om landets försvar till en slags *ackordsfråga*; och det är så mycket mera motbjudande, som detta ackord gäller icke endast dem, som skulle komma att åtnjuta förmånen af att slippa tungan af indelningsverket och grundskatterna derför att de åtog sig bördan af en allmän värnepligt, utan äfven den stora mängden af öfriga medborgare, som visserligen få del af de genom den allmänna värnepligtens antagande ökade bördorna, men icke äro i tillfälle att derför betinga sig någon ersättning, ty den ersättning, som de skulle erhålla, blefve den ännu ytterligare ökade börda de finge vidkännas derigenom, att de måste deltaga i utgörande af den ökade bevilling, som blifver en följd af grundskatternas och indelningsverkets borttagande.

Jag har äfven ett annat och för mig mycket viktigt skäl, hvarför jag anser att frågan om indelningsverket icke bör prövas förr än i sammanhang med den plan till arméorganisation, hvilken Kongl. Maj:t kan behaga framlägga. Om man afläter en skrifvelse till Kongl. Maj:t, bör man nemligen gifva Kongl. Maj:t tydligt och klart tillkänna hvad man önskar. Om man icke det gör, tror jag man handlar klokare, om man låter bli skrifvelsen och afvaktar hvad Kongl. Maj:t kan finna för godt att föreslå Riksdagen. Hvad nu beträffar den skrifvelse, som är ifrågasatt, kan jag för min del icke medgifva, att den kan lända till den ringaste vägledning. Jag vill icke bestrida, att Utskottets beslut tillkommit efter allvarligaste pröfning; jag tillåter mig icke heller påstå att någon eller några af dem, som i beslutet deltagit, icke dermed haft allvarlig mening; men jag tror, att man kan tolka beslutet olika, att de olika sidor, hvilka öfverenskommit om beslutet, haft olika åsichter om de väsendtliga grunderna derför, och att, hvilket jag äfven i min reservation antydtt, detta således kan komma att föranleda svåra och nästan olösliga tvistigheter, huruvida de bestämda vilkoren blifvit i större eller mindre mån uppfyllda. Åsigtorna angående hvad med ett starkt försvar förstås kunna nemligen blifva väsendtligen olika, ehuru anhängarne af de olika åsigtorna hvar för sig kunna vara öfvertygade, att deras egen mening är den rätta.

Slutligen har den ärade representanten från Stockholm sagt, att det vore frågan om arméorganisationen, som här borde sättas i främsta rummet, och detta af det skäl, att det egentligen är denna fråga, hvars lösning är mest önskelig, hvilket åter skulle bevisas deraf, att alla Stats-Utskottets ledamöter hyst en sådan mening. Jag hyser för min del det största förtroende och den största aktning för Stats-Utskottets ledamöter af båda Kamrarna, men jag kan icke göra det så uteslutande, att endast deras mening utgör ledning för min egen. Jag vill fastmera fästa uppmärksamheten derpå, att af de 18 motioner,

hvilka vid denna riksdag blifvit väckta, dels i afseende på grundskatterna och dels i afseende på indelningsverket, 13 åsyfta uteslutande en afskrifning af grundskatterna och att endast de 5 öfriga beröra arméorganisationen och indelningsverket, af hvilka sistnämnda dock en motion icke fordrar indelningsverkets afskrifning, utan endast afser ett anslag af 200,000 rdr för att dermed bereda någon lättnad i roterings- och rustningsbesväret. Deraf vill jag draga en slutsats, som är motsatt den ärade talarens, och jag ser häri ett ytterligare skäl att icke de båda frågorna sammanblandas eller sammanbindas. Jag tror och har äfven i min reservation erkänt, att jemväl i afseende på indelningsverket någon lindring möjligen kan behöfvas, på det att kostnaden för landets försvar må blifva mera jemnt fördelad. När man får se den försvarsplan, som kommer att framläggas, är det till och med möjligt, att en afskrifning af indelningsverket kan anses nödvändig, ehuru jag för min enskilda del kanske icke alldeles är af den meningen; men jag erkänner villigt, att mitt omdöme i den frågan kanske icke räcker till och att jag därför icke dervid bör lästa mig. Att deremot en sådan afskrifning af indelningsverket icke kan ske i sammanhang med grundskattefrågan har jag för mig alldeles klart.

Öfvergår jag nu särskildt till frågan om grundskatterna, så skiljer sig mitt förslag äfven der från Utskottets i en hufvudsaklig punkt. Jag har nemligen trott, att när man vill afskaffa dessa skatter, hvilkas belopp dock är så betydligt, att det uppgår till något öfver sex millioner R:dr, så borde man, på det att icke de öfriga klasser, hvilka hittills icke burit bördan af dessa skatter, skulle af deras afskaffande alltför mycket betungas, under den tid som föregick grundskatternas totala afskaffande bilda ett kapital, som i någon mån motsvarade behöfvet, så att icke allt måste fyllas genom en ökad bevillning af dem, som förut icke burit tungan af grundskatterna; ty i hvad mån den ökade bevillning på jordbruksfastighet, hvilken Utskottet föreslagit skola tillkomma, vore tillräckligt för att fylla detta behof, derom anser jag mig icke behöfva yttra något.

För öfrigt äro de båda förslagen i så måtto lika, att båda innefatta en bestämd afskrifning och kräfva således en uppoffring, men den uppoffring, som jag trott mig böra föreslå, är i det afseendet mindre, än den af Utskottet föreslagna att, då Utskottet sjelf säger, att en afskrifning af tre procent om året skulle kunna effektueras på åtskilliga sätt, så att den t. ex. innefattade en större afskrifning första året och derefter jemnt fortgående afskrifning af en mindre andel elier och kunde anordnas på annat sätt, hvilket innebär, att afskrifningen skulle kunna fortgå under några år och sedan upphöra eller, såsom jag tror, upptaga ungefärligen femton år, så har jag deremot, såsom Herrarne fäcktes finna, med mitt förslag åsyftat, att afskrifningen skulle upptaga omkring tretiosju år eller, såsom jag uttryckte det, en tid af högst fyratio år.

Kapitaliseringen gör staten sjelf, så att den frågan behöfver jag icke vidröra mera än att jag anser den böra ske. En omständighet, som äfven nu under debatten blifvit mycket framhållen, är också den, att de nuvarande jordegarna icke skulle hafva någon fördel af en så beskaffad afskrifning som den jag föreslagit, och att efter de

40 årens slut en plötslig rubbning skulle uppstå i egendomarnes värde. Hvad nu fördelen beträffar, så har en annan representant från Stockholm tydligen påpekat det väl kända förhållandet, att den af mig föreslagna afskrifning i sjelfva verket icke är något annat än att förvandla en ständig skatt eller ränta till ett amorteringslån, som försvinner efter viss tid och der märken det väl mine Herrar, det är staten, som betalar amorteringen. Utskottet tyckes också hafva varit på väg att erkänna att detta skulle innebära någon lättnad, ty efter det Utskottet på sidan 24 omtalat de olika sätten för grundskatternas borttagande och ärven vidrört, att det finnes ett sätt, bestående deruti, att den skattskyldige skulle få friköpa sig från skatts erläggande med en viss löseskilling, så säger Utskottet något längre ned, att det delar den åsigten, att detta sätt icke borde användas, äfvensom att Utskottet hyste "den öfvertygelsen, att det blefve allt för betungande för den skattskyldige att, utom de dryga skattebördorna, under en lång följd af år utgöra en i och för grundskattens amortering är mera ökad börda". Det tror äfven jag att det skulle blifva, och just därför har det icke heller blifvit ifrågasatt något annat, än att den skattskyldige skulle betala sin ränta och staten åtaga sig amorteringen eller, hvad som är detsamma, tillåta, att en viss del af skatten tinge användas till amortering. Här lärer väl således förhållandet vara detsamma som förhållandet med en egendom, som är graverad i samma mån stiger också egendomens värde; och man har mycket lätt att öfvertyga sig om i hvad mån detta sker. Uträkningen är icke svår utan kan verkställas med dertill uppgjorda tabeller, och då egendomen således så småningom stiger i värde, lärer det väl vara alldeles klart, att detta är en fördel för egendomens nuvarande innehafvare, hvilken kan bestämdt uppskattas i penningar och vid arv, köp och andra dylika fång komma att beräknas. Den åsigten, att den af mig föreslagna afskrifningen icke skulle vara en fördel för den nu varande jordegaren, tror jag mig således redan härmed hafva vederlagt, men jag tror mig än ytterligare kunna vederlägga den med att påpeka, att det icke lärer vara någon, som har ett amorteringslån på sin egendom, hvilken, om en person erbjode sig att betala hans amortering, icke med tacksamhet skulle mottaga anbudet. Häremot kan åter invändas, att den af mig föreslagna fördelen icke är tillräckligt stor, men detta blifver en helt annan fråga och då kommer man in på den här anmärkta omständigheten, att detta sätt icke skulle hafva någon utsigt till framgång. Det är möjligt, att så är förhållandet, men för *min* del kan det icke inverka på mig, utan jag måste följa min öfvertygelse om hvad som är rätt och billigt samt uttala den. Vinner den icke framgång, så har jag dock gjort hvad jag kunnat.

Jag anser mig icke berättigad att längre besvara Kammaren, utan slutar med att framställa den ändring i min reservation, hvarpå jag i början af mitt anförande syftade. Jag är föranledd dertill dels af den brådska, som på sista tiden varit rådande i Stats-Utskottets arbeten, och dels framför allt af de förändringar, hvilka detta betänkande och isynnerhet den så kallade *klämman* under den sista bear-

betningen undergått, hvilka inträffade nära nog en gång om dagen. Följden häraf blef, att man aldrig riktigt visste hvar man var hemma, ty hade man tänkt sig in i ett förslag till beslut och uppställt en reservation deremot, så blef detta förslag några timmar derefter på ett eller annat sätt förändradt. Derigenom har jag kommit att förbise hvad som afses under punkten b) i Utskottets förslag och har således icke gjort något yrkande i afseende på de motioner, som röra indelningsverket. Jag anhåller således nu att, med frånträdande af det i min reservation framställda förslag, få göra följande yrkande:

Riksdagen, som lärer hafva att från Kongl. Maj:t förvänta förslag till ny organisation af landets försvarsväsende, finner de rörande indelningsverket väckta motioner icke för närvarande till någon åtgärd föranleda, men besluter att i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida icke grundskatterna skulle kunna efter en viss tid af högst 40 år varda afskaffade på det sätt, att sedan omkring $\frac{2}{3}$ af dem blifvit till fyllande af statens behof anslagna, återstoden under samma tid oförryckt användes antingen till bildande af räntebärande kapital eller till förvärfvande af inkomstgifvande statsegendom motsvarande grundskatternas nuvarande belopp, kapitaliseradt efter 6 procent, allt under vilkor, att sådant kapital eller sådan egendoms oförryckta bibehållande åt staten betryggas genom lagbestämmelser af lika helgd med deras, genom hvilka grundskatternas utgörande nu är försäkradt; och att en kommande Riksdag måtte få motse den nädiga framställning, som af en slik utredning kan föranledas; tillåtande jag mig anhålla, att Herr Grefven och Talmannen ville framställa proposition härpå.

Grefve Hamilton, Henning: Den fråga, som för närvarande utgör föremål för Kammarens öfverläggning, är utan tvifvel en af de viktigaste, som under de sednare riksdagarne förekommit, och det är derföre naturligt, att ju lifigare man omfattar, ju mera man tänker sig in i den ena eller andra riktningen af frågan, desto lättare kan det hända, att man under hettan af debatten låter ett ord falla, som man icke betänkt. Jag skall derföre icke mycket sysselsätta mig med att vederlägga en föregående talare, som beskyllt dem med honom olika tänkande för att *ingenting vilja*, men jag får dock säga, att jag icke kan taga åt mig denna beskyllning, emedan jag önskar båda frågornas lösning, oaktadt jag icke tror dem kunna lösas i ett sammantag. För min del skall jag icke mot dem, som med mig tanka olika och biträda Stats-Utskottets betänkande, framkasta beskyllningen, att de icke skulle omfatta fosterländska angelägenheter med samma värme, som jag. Jag är tvärtom öfvertygad, att det svåra och utan tvifvel i flera afseenden mindre behagliga arbete, som de under denna riksdag åtagit sig, just är ett vittnesbörd om deras intresse för hvad som kan vara för fäderneslandet gagneligt; men det öfrefaller mig, som om de vid detta tillfälle kunna liknas vid de också mycket välvilliga och rättänkande menniskor, som vid en eldsvåda strömma till för att rädda och, för att vinna detta ändamål, kasta ut speglarne genom fönsterna, derpå man icke sällan haft exempel.

I det hela lönar det icke mycket mödan att vid detta tillfälle

polemiserade med dem, som äro af olika mening, men det fälles dock under stundom yttranden af den vigt, att man icke alldeles kan förbigå dem. Sålunda yttrade den andre talaren i ordningen, att militärfrågan här stode såsom en förutsättning. Att han grundligt känner Utskottets förslag, derom kan man vara fullt öfvertygad och det är en allmänt känd hemlighet, men hans anförande synes mig icke antyda detta, ty efter min uppfattning, för hvilken jag har ett stöd i sista meningen af Utskottets förslag, är tvärtom grundskattefrågan gjord till förutsättning för hela förslaget. Der står nemligen uttryckligen: "Börande den antagna arméorganisationen träda i verkställighet först sedan nämnda stadganden om rustnings- och roteringsbevärens samt grundskatternas afskaffande likaledes blifvit af Konung och Riksdag antagna". Förutsättningen är således icke militärfrågan utan lindringen i jordegarnes skattebördor, och först i andra rummet kommer frågan, huruvida vi skola lyckliggöras med ett mera tillfredsställande försvar än det vi nu ega. På denna omständighet ligger en utomordentlig vigt, och den är för mig alldeles afgörande, ty jag kan icke antaga skattelindringen såsom förutsättning för ett mera betryggande försvar, deraf fäderneslandet kan blifva i behof, ehuru det visserligen under en lång följd af år lyckligtvis icke varit det.

Hvad samme talare yttrat derom, att det förslag, som innehålles i Friherre Funcks reservation, icke skulle bereda någon fördel åt de nuvarande jordegarna och att man således icke kunde förvänta något bifall till ett sådant förslag, är redan hufvudsakligen vederlagdt; det är också alldeles uppenbart, att om någon har en ograverad egendom och en person erbjuder honom att på densamma få ett amorteringslån på det vilkor, att egendomsegaren får emottaga hela det försträckta kapitalet, och den, som erbjuder lånet, åtager sig verkställandet af amorteringen, så läser han icke kunna förneka, att han fått ett fördelaktigt anbud, isynnerhet om egendomen är stor och amorteringslånets belopp är lämpadt derefter.

Likaledes är också förut vidrörd den åtminstone icke mycket bevisande framställning samme talare gjorde derom, att landtbruket skulle hafva blifvit lidande, dels derigenom, att tullen på landtmannaprodukter borttagits, dels ock genom förändringen i bränvinslagstiftningen. Vidkommande först frågan om tullen på landtmannaprodukter, så är det klart, att om de enligt förut gällande tullsystem utgående höga tullarne på allt hvad jordegarna behöfva hade blifvit bibehållna, men tullen på landtmannaprodukter borttagits, hade sådant skett till förlång för jordbrukarne, men då dessa på samma gång fått fördelen att erhålla det de behöfva köpa för billigare pris, så torde en rättvisa hafva blifvit vidtagen, som nu icke behöfver godtgöras med någon förändring i beskattningen. Hvad åter beträffar förändringen i bränvinslagstiftningen, borttagandet af rättigheten till husbehofsbränning, så åstadkom den obestriddigen en rubbning i åtskilliga jordegares hushållning och, såsom flere talare antydt, möjligen äfven en rubbning i en och annan jordbrukares ekonomiska ställning; men utom det att alldeles detsamma kan sägas om den förändring som tullagstiftningen något tidigare börjat undergå och som helt och hållet rubbade åtskilliga fabrikanter ekonomiska ställning, så med-

förde förändringen i bränvinslagstiftningen den stora fördelen af en förbättring i bränvinsbrännarnes moraliska ställning, en förbättring, som gifvit en rik ersättning och som väl varit värd någon uppoffring.

Samme talare har också yttrat, att Utskottets förslag vore ett *fredsprogram*. Om så är, får åtminstone freden något tycke med den sista freden mellan Frankrike och Tyskland, som af Frankrike köptes genom afträde af ett par provinser och åtskilliga milliarder i krigskostnadsersättning. På det sättet kan man naturligtvis alltid vinna fred, men det är osäkert, huruvida det icke under vissa omständigheter lika väl kan löna mödan att fortsätta striden för att försöka om man icke kan vinna freden på billigare vilkor. I detta fall är det åtminstone min tanke att det väl lönar mödan. Dessutom fruktar jag, att Utskottets förslag, långt ifrån att innehålla ett fredsprogram, innehåller fröet till en krigsförklaring, icke emellan de partier, som i denna fråga nu kunna anses stå emot hvarandra, utan mellan dem, som hafva omfattat det förslag, som Utskottet framställt. Det är redan af en talare anmärkt och synes mig vara alldeles obestriddligt, att alla de, som omfatta Utskottets förslag, icke kunna hafva alldeles samma mening. Sjelfva föreställningarne om hvad som menas med ett för fäderneslandet fullt betryggande försvar äro så olika, att man knappt samtalsvis vågar göra sig reda för olikheterna, på det man icke allt för mycket må splittra åsigterna redan från början. Helt visst är derföre, att när vid den sista uppgörelsen Utskottets förslag skall läggas till grund för de definitiva fredsvilkoren, så skall den ena säga: Ni narrade oss; vi menade icke ett sådant försvar, som ni vill antaga, utan ett försvar, som verkligen är betryggande, då deremot edert försvar endast är ett skenförsvar. Å andra sidan svarar den sålunda tilltalade: Vi voro ju öfverens; men nu gör ni svårigheter och vill påtvinga oss en börda, på hvilken vi aldrig tänkt. Lemnas ett sådant svar, får striden en annan och något giltigare anledning, emedan man icke alldeles utan skäl kan säga, att man gått alltför lätt tillväga. Om man icke från första början ärligt sagt hvad man menar, så har man nemligen förledt hvarandra till ett beslut, hvarmed ingendera är nöjd, men först sedan det är för sent.

Hvad nu sjelfva saken angår; så har jag hyst och bibehåller ännu den meningen, att de båda frågornas sanmanbinding är till hinder för bådas lösning. De äro hvar för sig så stora och vidlyftiga och fordra af regeringen, i hvars händer de skola läggas, en sådan omsigt och ett sådant arbete, att det synes mig vara något mycket begärtdt, att båda skola omfattas i ett enda beslut. Att för öfrigt indelningsverket och grundskatterna, såsom Utskottet här föreslagit, skulle aflösas efter alldeles samma norm, anser jag icke blott vara oriktigt i sak, utan sannolikt äfven alldeles överkställbart. Jag kan uppgöra ett förslag till grundskatternas afskrifning, så att de på en viss dag upphöra; jag kan alldeles på förhand säga, att efter den och den grunden är jordbruket då och då befriadt från grundskatterna, men så är icke förhållandet med indelningsverket. Såvida jag icke med den föreslagna bestämda årliga afskrifningen af indelningsverket vill ställa oss alldeles utan försvar, måste indelningsverkets aflösning gå i jernbredd med den nya arméorganisationens utveck-

ling och den kan icke, såsom Utskottet föreslagit, beräknas till precis tre procent om året, utan det förslag, som i sådant hänseende skall uppgöras, måste vara grundadt på helt och hållet militära förhållanden. Denna omständighet är i och för sig ett tillräckligt skäl för mig att icke kunna antaga Utskottets förslag. Att frågorna kunna lösas hvar för sig är redan af den andre talaren erkänt och af en sednare talare upprepadt, hvarför jag också, vid det förhållande att äfven jag är öfvertygad derom, för att komma till ett slut med begge frågorna, önskar att vi måtte begagna den möjlighet, som finnes att icke onödigtvis sammanbinda dem. Att vi nu vid detta tillfälle yttra oss öfver försvarsfrågan, anser jag så mycket mera olämpligt, som hvad vi alla förut trodde oss veta — att försvarsfrågan utgör föremål för Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet — i dag blifvit bekräftadt af Hans Excellens Justitie-statsministern på ett sätt, som utan tvifvel framkallat en allmän känsla af tacksamhet inom Kammaren. Vid sådant förhållande vill det synas mig icke blott icke vara af behovet påkalladt, att Riksdagen framkommer med en framställning i afseende på arméorganisationen, utan äfven så mycket mera olämpligt, som Utskottet i några lösa ordalag har antydt sin organisationsplan, utan att jag likväl tror, att Riksdagen just tagit denna särskilda plan i noggrannare öfvervägande, och det således icke, åtminstone för mig, varit möjligt att lägga den i vägskålen för att söka dermed i någon mån inverka på det förslag, som Kongl. Maj:t för närvarande låter utarbета.

Då jag således önskar, att de motioner som röra indelningsverket vid denna riksdag måtte mötas med ett enkelt afslag, så är förhållandet helt annat med frågan om grundskatterna. I allmänhet taget kan en skatt icke anses såsom en fördel under mera än ett enda vilkor. Det är nemligen det, att skatten är så obetydlig, att dess utgörande för ingen del trycker den skattskyldige, men likväl så stor, att han, derigenom att han betalar den, känner sig som en medborgare, den der genom sitt arbete bidrager till det helas bästa. Men med detta enda undantag kan man väl icke heller säga, att någon skatt är en fördel. Grundskatterna hafva emellertid *medfört* den fördelen, att de hafva bidragit till uppkomsten af det sjelfegande Bondeståndet i vårt land, emedan egendomarne till följd af grundskatternas befintlighet hafva kunnat säljas för ett så lågt pris, att en stor mängd personer, och större i förhållande till folkmängden i något annat land, kunnat blifva jordegare. Men detta ändamål är numera vunnet och det vore kanske för mycket begärtdt, att de nuvarande jordegarna, som just till följd af grundskatterna kommit i sin lyckliga ställning, skulle deröfver känna någon tacksamhet. Kunna således grundskatterna utan olägenhet för det allmänna upphöra, så måste jag anse det såsom en fördel, emedan det utan tvifvel vore en allmän vinst om all jordegendom stege i värde och jordegarna vore lägre beskattade, hvilket bör bidraga till en jordens bättre kultur. Jag önskar således, att grundskatterna efter en viss tid skola upphöra att betunga jordegarna, men att det icke skall ske på andras bekostnad eller, om man kan säga att det alltid mer eller mindre

mindre sker på öfriga skattdragandes bekostnad, att det blifver händelsen så litet som möjligt och endast i den mån statens inkomster växa, så att följden deraf för öfriga skattdragande blifver föga känbar. Men utom det att grundskatternas borttagande i alla händelser måste verkställas på ett sådant sätt, att det icke inverkar känbart på öfriga samhällsklasser, måste det derjemte ske så, att det icke tvingar till en förändring i hela vårt närvarande beskattningssystem. Går man allt för fort tillväga och borttager man plötsligen grundskatterna eller större delen deraf utan att de ersättas genom någon annan för handen varande inkomst, måste hela vårt skattesystem samtidigt undergå förändring för att icke blifva alldeles för mycket obilligt. Man tager således för sig, jemte grundskatternas förminskning och frågan om arméorganisationen, ytterligare ännu en fråga och Utskottets förslag gifver oss således i sjelfva verket att lösa tre de största frågor som gerna kunna föreläggas representationen. Af detta skäl tror jag, att man, såsom Friherre Funck föreslagit, bör välja ett sådant sätt för grundskatternas afskaffande, att landet derigenom betryggas en fortfarande inkomst, vare sig af räntebärande kapital eller annan inkomstgivande statsegendom, och anhåller jag på grund af hvad jag nu anfört att få ansluta mig till hans reservation, med den förändring deri, han nyss framställt.

Herr Rydin: Af alla de frågor, som förekommit efter den år 1866 beslutade förändringen i vårt representativa samhällsskick, är den förevarande, såsom en talare anmärkt, en af de viktigaste om icke den aldra viktigaste. Betraktar jag den ur rättslig synpunkt, måste jag sluta mig till den åsigt som uttalats af den förste ärade talaren, att nemligen i detta hänseende ingen annan rättsgrund kan uppställas än skyldighet för de nuvarande jordegarna att utgöra grundskatterna likasom andra jorden åliggande reala förpligtelser, som de vid dess emottagande öfvertagit. Lika litet kan man påstå att grundskatterna till sitt ursprung kunna anses orättvisa. Omkring hälften af nuvarande skattehemman äro efter reduktionen skatteköpta kronohemman efter hvad den förste talaren upplyste. Grundskatt har ursprungligen åtagits såsom en lindrigare pålaga, än de prästationer, som förut ålåge odalmännen. Likaledes kan man icke heller påstå, att dessa grundskatter trycka jordbruket eller ens den nuvarande jordegaren. Då jordegendomarne i vårt land under en ständig förkofran af jordbruket kunna tåla ungefärligen 600 millioner R:dr intecknad skuld, bör den till ett visst årligt penningebelopp fixerade grundskatten ej kunna verka hämmande. Af samma skäl skulle äfven alla arrenden kunna anses såsom ett tryck på jordbruket, emär den, som sköter jorden, måste afstå större delen af dess afkastning; och dock vet man, huruledes jordegendom i sjelfva verket genom arrenden förkofras och derigenom uppdrivas i värde. Betraktar man grundskatten såsom en afgift till staten, så kan densamma i och för sig ej anses såsom något orättvist, hvaröfver den skattedragande har att beklaga sig. Men jemte det, att man kan betrakta hvar och en enskilds förbindelse att utgöra ränta ur civil-rättslig syn-

Riksd. Prot. 1873. 1 Afd. 4 Band.

punkt, der staten såsom en moralisk personlighet framträder såsom ett rättssubjekt i förhållande till den enskilde och erhåller en årlig afgäld, hvartill jordegaren känt sig förpligtad, då han öfvertog hemmanet, har man äfven att se saken ur statsrättslig synpunkt, enligt hvilken ifrågavarande skyldighet för jordegarna, både med afseende på uppkomsten och med hänsyn till det sätt, hvarpå frågan tillförene blifvit behandlad, är en *skatt* och då framträder äfven den synpunkten i hvad förhållande sinsemellan de olika jordinnehafvarne utgöra denna skatt. Det är visserligen sannt, att äfven ur denna synpunkt, grundskatten ej kan anses innebära en orättvisa, som strider emot grundsatsen, att alla medborgare skola efter sin förmåga lika utgöra skatt till staten. Grundskattens tillvaro gör derutinnan inintet afbräck. Vid köpet af jord afdrogs det kapital, som motsvarade grundskatten. Denna dess egenskap af skatt har dock aldrig lemnats helt och hållet åsido. Det förhållande, att den ena egendomen får betala mer, den andra mindre utan afseende på deras inbördes värde har alltid uppfattats såsom ett förhållande som bör upphävas, som fordrar jemkning. Det fanns en tid då sättet för dess beräkning och utgörande ur rättvisans synpunkt fordrade rättelse. Men äfven sedan befintliga missförhållanden blifvit afhjelpna har fordran på jemkning kvarstått. Utskottet har visat, att denna fråga aldrig släppt sitt tag. Utskottet går icke längre tillbaka än till 1869, men en blick på historien, visar, att sådana försök att erhålla skattejemkning blifvit gjorda allt sedan 1644, då en dylik begäran om skatteminskning samt jordrefning framställdes, ehuru den då icke ledde till något annat resultat, än till bestämmelse om förmedling, hvarjemte sedermera under tidernas lopp frågans hållande vid lif ledt derhän att grundskatten blifvit fixerad till ett visst af det ständigt stigande varupriset oberoende belopp. Men äfven sedan detta i aldra senaste tider blifvit slutligen genomfördt, hafva icke anspråken på ytterligare jemkningar upphört, hvilket visar, att man icke lyckats öfvertygade de skattdragande om att grundskatterna äro af samma natur som en real ränta, utan äro någonting annat, som kan jemkas. Hvad åter indelningsverket beträffar, så har det visat sig, att detta realonus är af den beskaffenhet att detsamma, ju mera arméens behöfver öfvas, i samma mån förvandlas från ett onus som, på den tid det åsattes, var någorlunda *bestämdt*, till ett *ovisst* onus som allt mer och mer stiger i värde. Då man hvarken velat lyssna till väckta förslag om rätt till grundskattens aflösning eller dess kapitaliserade värde, ej heller till förslag att likt Danmark eller Preussen förvandla detsamma med iakttagande af erforderliga compensationer, måste anspråken på jemkning taga form af afskrifning. Dessa bördor hafva äfven för att tillmötesgå dessa anspråk blifvit under tidens lopp lindrade genom borttagande af än en än en annan deri ingående eller dithörande pålaga. Till följd af dessa förhållanden skola dessa frågor ovilkorligen allt jemnt återkomma den ena riksdagen efter den andra ända till dess en utredning och lagförändring vunnits. Här af synes också, att frågan är af den natur, att den kräfver en *snar* utredning och lösning, men hvad som gör denna lösning ännu viktigare är den omständigheten att denna fråga användes för att undanskjuta alla

andra viktiga frågor. Blifver det fråga om försvarsväsendet, så är det grundskatterna och indelningsverket som stå i vägen, blifver det fråga om att borttaga andra billiga skatter, så är det på samma sätt. Man har sökt tysta det allarm, som denna fråga uppväckt genom att kasta åt det mäktiga parti, som uppställt denna fråga på sin dagordning, det ena köttstycket efter det andra, än i form af smärre skattelindringar än genom att låta andra frågor få sin lösning efter deras önskningsar, för att dymedelst smeka dem till tystnad. Men detta hjälper icke: frågan qvarstår i alla fall i hela sin anspråksfullhet. Det är därför omöjligt, att komma ifrån att vidtaga åtgärder för denna frågas lösning. Men betraktar man den närmare, så finner man, att den är af en sådan omfattning, att den inbegriper icke endast en fråga, utan flere. Den ärade talare, som före mig hade ordet, förklarade, att man sålunda i denna fråga äfven kunde inblandade grunderna för vårt skattesystem. Jag tror för min del också, att grundskattefrågan har ett starkt sammanhang med frågan om skattesystemet och att man omöjligen kan komma till någon lösning af frågan om grundskatterna och indelningsverket utan att företaga en revision af beskattningssystemet i hela dess utsträckning. Kastar man en blick på våra beskattningsförhållanden och särskildt på den skatt, som i viss mån skulle användas för att fylla den statsbrist som skulle uppstå genom grunskatternas och indelningsverkets afskrifning, nemligen den allmänna bevillningen. så finna vi, att denna är ganska ojemnt tryckande för olika medborgare och fordrar omarbetning i afseende på grunden för taxeringen och sättet för dess verkställande. Hvad är det väl, som hindrar en omfattande revision af bevillningsförordningen? Jo, just den omständigheten, att så fort det blifver fråga om att jordegaren skall åläggas betala bevillning af fastighet lika med andra medborgare, man kommer fram med anspråk på lindring i grundskatterna. Att det emellertid är någonting oriktigt i våra beskattningsförhållanden, som måste rättas, finner man likväl af en jemförelse mellan hvad jordegare och andra medborgare betala i fastighetsbevillning. Under det t. ex. i Halland de förre betala renton till sjuttontusen R:dr, måste de senare erlægga omkring dubbelt. En rättelse häri är nödig; men som jag redan yttrat, är det just grundskatterna, som ligga i vägen för all jemkning och rättelse. För öfrigt bör man ihågkomma, att de utskylder, som erläggas efter bevillningsförordningen, äfven ligga till grund för kommunalbeskattningen; och det är därför man så ofta hör sägas, att, fastän kronoutskylderna icke kännas så tryckande, de oftast till långt större belopp uppgående skatterna till kommunen befinnas så orättvisa; emedan naringsidkare och embetsmän få betala för mycket i förhållande till den stora klass, som jordbruksnäringen underhåller. Söker man vika undan för denna fråga och uppoffra andra viktiga angelägenheter för densamma, kunna ganska betänkliga följder i andra hänseenden uppstå. Så finnes t. ex. en ganska viktig fråga som rör den jordbrukande klassen, nemligen den om folkskoleundervisningen, hvars lösning till följd af sin natur i första rummet tillhör kommunen, men som man, under klagan öfver grundskatterna, påstår vara nedtyngande för kommunerna att lösa och därför vill öfverflytta på staten. Vårt nu-

varande skattesystems förhållande till kommunalbeskattningen är således jemväl en af de vigtiga omständigheter, som fordra att en omfattande utredning af grundskatterna vidtagas. Utredning är således ur många hänseenden af nöden, på det att man må erhålla klar kännedom om alla de faktorer, som ingående i grundskattefrågan på en gång förhindra andra stora frågors utredning och lösning och tillika kunna, om man undviker att taga i tu med saken, vrida på sned en mängd andra samhällsfrågors utveckling. Tillika är nödvändigt att denna fråga göres till föremål för en omfattande officiel utredning, hvad rör statsverkets förmåga att utan andra samhällsklassers betungande med orättvisa bördor bära denna eftergift, äfvenså genom hvilka skatter och hvilka beskattningsgrunder möjligen blifvande statsbrist skall kunna fyllas, samt slutligen äfven hvad angår sjelfva räntegrunden för denna skatt. Behovet af en sådan utredning framträder allt starkare. Man finner att, ehuru den ena vilseledande skriften efter den andra, den ena oriktiga satsen efter den andra kommer fram och vederlägges, så åstadkomma och upprepås likväl samma yttranden, ehuru de blifvit vederlagda, emedan det icke finnes någon tillfredsställande officiel utredning. Här utgifves den ena lilla brochyren efter den andra i denna fråga, som deri ofta behandlas på ett så oriktigt och vilseledande, ja jag kan säga lögnaktigt sätt, att man riktigt kan harmas deröfver. Det steg framåt, som innehålles i Utskottets betänkande, får derföre sin förnämsta betydelse genom den utredning, som påkallas. Detta i förening med den gräns i afseende på eftergiften som deri är fastställd, skall ovilkorligen, om Andra Kammaren bifaller detta förslag, gifva ett uppslag för regeringen att bereda denna vigtiga fråga en definitiv lösning. Den föregående talaren har yttrat, att, om vi taga ett sådant steg, som det nu ifrågasatta, så skulle vi till följd af den mängd frågor, som häri äro inväfd, kunna liknas vid en räddningskorps, som vid en eldsvåda strömmar till för att rädda, men kastar ut speglar, möbler och dyrbarheter genom fönstren. För min del tror jag, att den nuvarande situationen på ett annat sätt kan liknas vid förhållandet med en eldsvåda, nemligen så att man, då det brinner i ett hus, hvars släckning ej lyckas, måste rifva ned så pass mycket af de närbelägna husen, att icke elden må gripa omkring sig till den grad, att det kanske blifver omöjligt att hejda branden, förrän hela staden brunnit upp. På samma sätt kan denna fråga utöfva sin paralyserande verkan, till dess hela vår sjelfständighet står på spel.

Jag öfvergår nu till den anmärkning, som blifvit gjord mot grundskattefrågans sammanbindande med försvarsfrågan och att uppställandet af den allvarliga fordran af antagandet af en lag om ett tillfredsställande försvar såsom vilkor för grundskatternas eftergift skulle innebära ett köpslagande mellan olika intressen. Man kan kalla det så om man vill, och äfven jag skulle så kalla det, om jag vore öfvertygad, att den ena parten hade alldeles samma uppfattning af frågans beskaffenhet som den andra, och egde samma bildning och politiska erfarenhet för att kunna rätt bedöma den. Men så är i allmänhet icke förhållandet; den ena parten har allt jemnt

fått och får hos sig inplantad den öfvertygelsen, att mot honom en orättvisa blifvit begången, om icke för det närvarande, så i förflutna tider, och att en historisk nemesis måste upprätta denna orättvisa.

Det har blifvit sagdt, att frågan genom förevarande förslag ej kommit ett enda steg framåt, enär en olika uppfattning skulle kunna uppstå i afseende på hvad som skall förstås med begreppet värnepligt, och att denna olika uppfattning skall, då man skrider till afgörandet, sönderrifva hela saken. Efter den upplysning som blifvit lemnad af H. Exc. Justitie-statsministern och hvilken efter hvad jag hört, äfven af en Konungens rådgifvare meddelats Andra Kammaren, kan i detta hänseende icke uppstå något tvifvel, och om man efter en sådan upplysning antager det föreliggande förslaget kan man sedermera icke förklara sig okunnig om hvad det innebär. Då H. Exc. så värdigt yttrade: "Viljen I hafva en sådan förändring, måsten I också vidkännas konsekvenserna deraf", måste vi hafva deraf erhållit tillräcklig upplysning, att här är icke frågan om någon skarpskyttelek, utan om att hvarje ung man skall erhålla tillräcklig vapenöfning för att i nödens stund verkligen kunna bidra till sitt fäderneslands försvar. Vidare har blifvit anmärkt, att, med hänsyn till Riksdagens statsreglerings- och bevillnings-rätt, ingen trygghet förefunnes för reformens bestånd. Men hvad hindrar att åt denna frågas lösning gifves helgden af lag, som ej får ändras utan Konungs och båda Kamrarnes samtycke. För min del kan jag icke finna något konstitutionellt hinder därför att Regeringen, på sätt af H. Exc. Justitie-statsministern ifrågasatts, sedan frågan till henne hänskjutits, på samma gång hon framlägger en omfattande utredning, framlägger förslag till de säkerhetsmått, som erfordras för att icke dessa viktiga frågor skola blifva kastbollar för en gemensam votering utan erhålla stöd af lag. I detta hänseende sorterar sjelfva värnepligtlagen under 80 § Regeringsformen, och jag skulle äfven vilja påpeka, att det vore af vigt, att man, i fråga om bevillningsförordningen gifve lags helgd åt sjelfva *grunderna* för bevillingens utgörande, taxerings-sättet för dennas verkställande, men i öfrigt öfverlemnade åt Riksdagen att genom voteringar bestämma den särskilda kontingent eller årliga belopp, som olika statsbrister under olika riksdagar fordrar. Att deremot låta grunderna för taxeringsförrättningarne till följd af sitt sammanhang med bevillingens bestämmande vara föremål för gemensamma voteringar tror jag icke vara riktigt.

Får man på detta sätt frågan i hela sin vidd utredd, så att man sättes i tillfälle, att bedöma båda frågorna, försvarsfrågan och skattefrågan, såväl hvar för sig som i deras förhållande till hvarandra och vidtages åtgärder för att gifva de beslut, hvarom Konung och Riksdag blifve ense, lags helgd, så har man, äfven om det förslag, som kan komma att framställas, icke går igenom, vunnit en fast grund att bygga på. Det är icke alltid, som förslag, hvilka äro grundade på en fullständig utredning, gå igenom första gången. Men en årlig och omfattande utredning har en makt i sig sjelf, sanningens makt, som möjliggör kunskap om hvad som är rätt och nyttigt, och det är denna kunskap som måste vinna utredning och afgöra frågan, ty nu famla

alla efter kunskap i detta ämne utan att kunna finna den och därför följer man den högljuddaste meningen för dagen. Såsom exempel på hur svårt det understundom är att vinna de upplysningar man behöfver, kan jag nämna, att jag vid sistlidne riksdag i ett embetsverk sökte erhålla underrättelse, huru stort antalet var af de kronohemman, som funnos straxt efter Carl XI:s reduktion, hvilket var af vigt för att bedöma skilnaden mellan ursprungliga skattehemman och skatteköpta kronohemman, hvilka nu alla anse sig lika. Uppgiften kunde icke erhållas utan särskild utredning, men denna kunde icke vinnas i saknad af tillgång på embetspersonal. Men det är icke nog med den betydelse, som en blifvande utredning af denna fråga skall gifva åt denna frågas utveckling såsom skattefråga. Sin största vigt har den ur fosterländsk synpunkt genom dess förening med försvarsfrågan. Folkupplysning och folkuppfostran till försvarskraftiga medborgare äro och måste vara samhällets viktigaste angelägenheter. Vi måste alla nu lifvigare inse, att det nu varande statskicketts fasthet beror på dessa två viktiga momenter: att å ena sidan en sund och god upplysning beredes genom folkskoleundervisningen och att å andra sidan vårt försvar bygges på en grundval, hvarigenom icke allenast försvaret utvecklas utan äfven hvarje individs personlighet utbildas så, att han känner sig såsom en fosterländsk medborgare, den der har pligt att göra sig skicklig att försvara fosterlandet och om det påfordras för detsamma uppoffra sitt lif. Om icke samtidigt undervisningsfrågan och försvarsfrågan erhåller en utveckling, som hårdar individen och hos honom utvecklar individuell kraft och en ädel anda, så kunna vi så godt först som sist kasta yxan i sjön, ty vill man icke nu, när Sverige simmar i välmåga och man således har resurser att med kraft gripa in i dessa viktiga frågor, tänka på nödvändigheten af uppoffringar, blifver man allt mer och mer förslappad och liknöjd för allt annat än dagens materiella äflan.

På grund af dessa förhållanden anser jag det vara af vigt, att alla de viktiga frågor, som här beröras, i ett sammanhang tagas under öfvervägande, och att man hos Regeringen begär en utredning, äfvensom att en sådan utredning må erhållas så snart som möjligt. Att på sätt Hans Exellens Herr Justitie-statsministern yttrat, en sådan utredning icke kan förväntas till nästa riksdag, inses lätteligen. Detta kan dock icke åberopas såsom skäl emot Utskottets förslag. Tvärtom. Kan det under sådant förhållande vara politiskt klokt att afslå hvad som nu erbjuder sig? Skall man dröja med att möjliggöra en så välbehöflig utredning som den, som nu ifrågasättes, och låta denna fråga åter falla för att i ny form om igen upptagas och förfalla? Är det icke en vinst att man nu genast tager frågan om hand? Jag öfvergår slutligen till några anmärkningar af mera underordnad beskaffenhet.

Mot sjelfva förslaget redaktion i dess slutmening har anmärkts, att det skulle innebära en motsägelse, i ty att, efter det man framställt försvarsfrågan såsom den utgångspunkt, hvarifrån allt annat så småningom skulle utveckla sig, man hade slutat med att gora försvarsfrågans lösning beroende på grundskatternas och indelningsverkets afskaffande. Men jag tillåter mig i detta afseende fasta upp-

märksamheten på att det i skrifvelseförslaget heter: "Börande den antagna arméorganisationen *träda i verkställighet* först sedan nämnda stadgande om rustnings- och roteringsbesvärens samt grundskatternas afskaffande likaledes blifvit af Konung och Riksdag antagna". Här är således icke fråga om sjelfva grunderna för förslaget utan om tiden när den beslutade lagen skall träda i verkställighet, och denna verkställighet uppskjutes icke till dess rustnings- och roteringsbesvären blifvit utjennade, utan till dess att stadgandena derom blifvit af Konung och Riksdag antagna.

Härjemte har i fråga om indelningsverket blifvit anmärkt, att detsamma icke kunde afskrifvas med tre procent om året. Om Utskottet gjort ett sådant förslag hade det varit ett fel och anmärkningen hade varit fullt befogad, men Utskottet säger "*efter en måttstock af tre procents årlig afskrifning*".

Ehuruval jag, såsom jag började mitt anförande, i afseende på sjelfva rättesfrågan, icke af Utskottets motivering kan anse mig öfvertygad derom, att de enskilde kunna hafva rättighet till en så beskaffad eftergift som den föreslagna, vill jag dock, med hänsyn till frågans stora politiska betydelse i synnerhet för vårt försvar och vår sjelfständighet och för att få bort denna fråga, som städse hindrat en hel mängd andra frågors lösning, yrka bifall till Utskottets förslag. Man har visserligen sagt, att striden genom bifall dertill icke skulle vara slutad, utan att det så kallade fredsprogrammet komme att blifva ett stridsprogram. Afven jag är i viss mån af denna åsigt, men då för hvar och en ställer sig ett så beskaffadt mål som fosterlandets försvar för ögonen, vill jag icke sätta i tvifvel, att man icke slutligen i en strid som endast rör sättet af tillämpning af grunder, hvarom man är ense, skall komma öfverens om hvad som leder till fäderneslandets bästa.

Herr Faxe: Det är för mig angenämt att finna, att Utskottet denna gång icke inlåtit sig i tvisten angående lagligheten af de onera, som nu utgöras dels såsom grundskatter och dels i form af rustning och rotering. Det befriar mig också från pligten att till vederläggning upptaga de påståenden som i motsatt syftning kunnat framställas, utan får jag genast öfvergå till den praktiska sidan af frågan, hvarvid jag vill följa Utskottets betänkande.

Hvad således först angår den jemförelse Utskottet anställt öfver hvad grundskatterna nu äro mot hvad de voro för 40 år sedan, dervid jag finner att skilnaden utgör omkring $1\frac{1}{2}$ million riksdaler. Men att detta icke innefattar någon verklig förhöjning, tror jag vara uppenbart deraf att man naturligtvis måste beräkna skattens storlek efter hvad priserna i allmänhet nu äro och hvad de voro då. Då man kan antaga, att priset på spannmål t. ex. är 50 procent högre nu än det som beräknades för 40 år sedan, så har naturligtvis jordbrukaren, då han sålt sin vara, erhållit detta högre pris för densamma och han har således visst icke gjort någon förlust på förhöjningen i grundskatterna.

Utskottet har på sidan 17 lemnat en uppgift om den olikhet i beskattning, som eger rum icke allenast emellan skatte- och kronohem-

man, å ena, och ypperligt frälse, å andra sidan, utan äfven emellan förstberörda slag af hemman inbördes. Jag medgifver, att skilnaden är ganska stor, men jag antager, att köparen har beräknat köpeskillingen därefter. Tager man nu bort den stora och den lilla grundskatten och i stället belägger hemmanen med erforderlig bevillning, så komma de nu jemförelsevis lindrigt beskattade hemmanen af hvad slag som helst att blifva betungade utöfver hvad egarne kunnat beräkna, när de inköpte desamma; och härvid får skattehemmansegaren dela ljuft och ledt med egaren af det ypperliga frälset.

På sidan 18 omtalar Utskottet att hemmanen genom grundskatterna qvarhållas uti ett lågt kapitalvärde och en låg behållen afkastning. Derpå kan jag svara, att detta beror helt och hållet på hvad man betalt för ett hemman. Har man betalt för mycket är den behållna afkastningen låg, och tvärtom. Utskottet har jemväl framkastat den satsen, att genom den tryckande börda, grundskatterna medföra, jordbrukets utveckling skulle förhindras. Detta kan jag icke medgifva vara förhållandet utom i några få undantagsfall. Den skatt som utgår, måste naturligtvis dragas af på inkomsten, men den tynger icke mer än om man har en motsvarande ränta å köpeskillingen att erlägga. Om man köpt ett hemman för 10,000 riksdaler och skall för detsamma betala 100 R:dr i årlig skatt, är det ju alldeles samma förhållande som om man inköpt hemmanet för 12,000 R:dr och icke haft någon skatt att erlägga, men lånat och måste förränta de öfverskjutande 2,000 R:dr. Det kan dock finnas så usla hemman, att den som brukar dem, sedan han utgjort onera, icke har tillräcklig ersättning för sitt arbete; och i sådant fall medgifver jag, att skattebördan hindrar jordbrukets utveckling. Men detta är endast undantagsfall.

Det har äfven blifvit påstådt, att man genom borttagande af grundskatterna skulle få friare dispositionsrätt öfver jorden. Detta kan vara sannt hvad afsöndring af vissa stycken utaf jorden angår, men i afseende å klyfningen finnes numera icke något annat hinder än det som kan anses ligga i meddelegares lösningsrätt på grund af obesuttenhet. Jag tror att man utan skada kunde borttaga alla förbud mot jordafsöndring, ty det blir samma förhållande, om man har 10 tunnland och säljer 9 tunnland till olika personer med $\frac{1}{16}$ af hemmantalet till hvardera, som om man styckar samma hemman i lika många delar utan åsatt mantal.

Vidare har man sagt, att, om man skulle, såsom reservanterne föreslagit, betala grundskatterna till fulla beloppet under ett visst antal år och sedan afskrifva dem, så vore detta att på en gång förändra hemmansvärdena; men detta blir ju alldeles samma förhållande som vid hypotekslån, af hvilka ett visst oförändradt belopp årligen erlägges, och all inbetalning slutligen på en gång upphör; så att den invändningen icke förtjenar ringaste afseende.

En talare har häntydtt på nödvändigheten deraf att frågorna om grundskatterna och indelningsverket tagas i sammanhang med hvarandra. För min del tror jag att de ganska väl kunna åtskiljas. Han anmärkte också att ingen, som väckt motion i dessa ämnen, yrkat att det ena skulle borttagas utan att det andra följde med.

Dertill kunna många anledningar finnas. De flesta, som yrkat en förändring, hafva velat få bort såväl rustning och rotering som grundräntorna; men skulle man på samvete fråga dem, om de voro nöjda med att få blott ettdera, tror jag, att många skulle svara ja.

Svårigheten att bibehålla indelningsverket har man ansett ligga deri, att man icke kan få folk, att det blir allt dyrare och dyrare, och att man icke kan ålägga rust- och rotehållare att erlägga vakansafgifter. Det är möjligt att det blir nödvändigt att bygga försvaret på en annan grund, men jag är också förvissad att, om man erbjöde rust- och rotehållare att blifva befriade från den effektiva rustningen och roteringen och i stället få erlägga vakansafgifter efter billig beräkning, så skulle de med tacksamhet gå in derpå.

Hvad jag vidare har att anmärka mot Utskottets förslag är att der endast talas om en befälsstam, men icke ett ord i hela betänkandet om en verklig öfning för den öfriga delen af arméen eller de värnepligtige. Vidare anser jag alldeles nödvändigt, att den arméorganisation, som skall göras, befastes genom grundlag och att, på sätt Herr Justitie-statsministern nämnde, för densammas bestånd gifves samma säkerhet som nu är gifven för indelningsverket. Men alla stadganden i grundlag eller allmän lag blifva döda bokstäver, om icke kostnaderna för öfningarne äro bestämda. Står ingenting derom stadgadt, så kan det inträffa att vi väl hafva en armé på papperet men att anslag vägras till dess öfvande; och vi hafva sett, att försök redan blifvit gjorda att minska anslag till öfningarne för den indelta arméen, ehuru man säkerligen är mera benägen att gifva anslag till öfningar, då man endast behöfver släppa till penningar, än om man skall lemna icke allenast penningar, utan äfven folk, sina söner, sina tjenare; och så länge indelningsverket finnes kvar hafva vi åtminstone folk och underhåll för dem.

Ser man på följderna af Utskottets förslag, enligt hvilket tre procent af grundskatterna och kostnaderna för indelningsverket årligen skulle afskrifvas, så finnes följande förhållanden uppkomma: Då grundskatterna beräknas till 6 millioner och indelningsverket till 4 millioner, skulle de skattskyldiga under 33 $\frac{1}{3}$ år betala 162 millioner, hvaremot dessa 10 millioner, om de till sitt fulla belopp under sagde tid utginge, lemnade staten en sammanräknad inkomst af 333 millioner. och statens förlust i förra fallet blifver således 171 millioner utom räntor. Dock synes Utskottet, om jag rätt uppfattat dess mening, jemväl hafva åsyftat, att, sedan denna lindring börjat vidtaga, skulle innehafvarne af jordbruksfastighet betala bevilling lika med andra skattskyldiga. Förhöjningen komme då att utgöra 2 öre på 100 Riksdaler, som utgjorde för år 340,000 Riksdaler och under hela tiden 11,333,000 Riksdaler. Statens förlust blefve i detta fall i sin helhet omkring 160 millioner, hvilka fördelade på hela tiden göra 4,800,000 Riksdaler om året. Deraf för jordbruksfastigheterna skulle utgå 1,700,000 R:dr och 3,100,000 R:dr ur alla öfriga beskattningsföremål. Sedan nu denna afskrifning skett och icke något kapital dervid blifvit bildadt, blefve förhållandet sådant, att den omnämnda jorden, som nu i grundskatt, samt för rustning och rotering jemte bevilling erlägger 10,500,000 R:dr i stället undsluppe med 4,100,000

R:dr och således gjorde en årlig vinst af 6,350,000 R:dr, motsvarande å 5 procent ett kapital af 127,000,000 R:dr, hvaremot det ypperliga frälset finge en tillökad utgift af 440,000 R:dr samt alla öfriga beskattningsföremål af 5,910,000 R:dr, allt bevillning efter 2:dra artikeln; deraf städerna ensamt finge vidkännas en tillökning af 4,000,000 R:dr. Nu säger man, att en sådan förhöjning af bevillningen icke blir behöflig, emedan statens öfriga inkomster befinna sig i ett ständigt stigande. Jag medgifver, att inkomsterna stigit betydligt sedan 40 år tillbaka, men jag tror att utgifterna stigit i samma proportion. Det är icke sagdt, att inkomsterna alltid äro tillräckliga att betäcka utgifterna. Vi erinna oss att 1869 måste Riksdagen åtaga sig en förhöjning i bevillningen med 50 procent och förhöja tullsatserna. Om det skulle inträffa att man behöfde höja tullsatserna eller bränvinskatten för att fylla den brist som uppstode i de påräknade stora inkomsterna, så skulle detta drabba de aldrafattigaste klasserna, och dessa finge då betala för jordbrukarne.

För min del tror jag, att man vid detta tillfälle icke bör sammanblanda indelningsverket med grundskatterna och jag instämmer derföre uti det förslag som friherre Funck framställt. Jag skulle visserligen velat inlägga en bestämmelse i motsatt syfte mot den af Utskottet i slutet af betänkandet föreslagna, nemligen att lindring i grundskatterna icke må ega rum förr, än den nya arméorganisationen blifvit fastställd och trädt i verkställighet, men inskränker mig nu till att förena mig med friherre Funck och yrkar således bifall till hans reservation.

Herr Montgomery-Cederhielm: Då jag vid flera föregående tillfällen i denna Kammare uttalat mina åsichter i grundskattefrågan, torde jag knappast behöfva upprepa, att jag anser rättvisa, billighet och framför allt politisk klokhet fordra grundskatternas successiva afskrifning, och jag kan således icke instämma med dem, som önska, att ingenting i detta afseende göres. I fråga åter om *hvad* som nu bör göras, befinner jag mig i valet mellan Utskottets förslag och den af Friherre Funck tillika med flere ledamöter af denna Kammare afgifna reservation, och jag får då säga, att jag icke kan ansluta mig till Utskottets förslag. Jag är ledsen, att vid detta tillfälle icke kunna förena mig med dem af mina vänner, med hvilka jag i många år hyst lika åsichter i afseende på vårt beskattningsväsende och de ändringar deri, som kunde vara önskliga och lämpliga, men jag kan icke, efter att noga hafva öfvervägt frågan, tillstyrka ett förslag, som jag anser vara till sina följder skadligt och dessutom utförbart. Om den här föreslagna skrifvelsen blifver antagen, kommer naturligtvis Kongl. Maj:t att afgifva förslag till ny arméorganisation, och först då skall den egentliga striden uppblomma mellan de olika intressena och denna strid kan blifva ganska svår, då representanterna för dessa skilda intressen å ömse sidor komma att säga — och det med fullt skäl — att de mena ärligt, fast de hysa alldeles motsatta tankar i saken. Jag tror, att förslaget är praktiskt utförbart, ty jag kan åtminstone icke förstå, *hvad* meningen är, då det säges, att Riksdagen skulle anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå stad-

ganden, genom hvilka "efter en måttstock af tre procent's årlig afskrifning ej mindre rustnings- och roteringsbesvären med deraf härflytande kostnader komme att efter hand minskas och slutligen försvinna än äfven grundskatterna upphöra". Att föreslå en afskrifning af 3 procent utaf grundskatterna är naturligtvis mycket lätt, synnerligast sedan de numera äro bestämda i penningar, men huru den årliga afskrifningen på rustnings- och roteringsbesvären skall ske, är för mig ofattligt. Jag kan tänka mig ett sätt att gå tillväga sålunda: att man slår tillsammans grundskatterna och indelningsverket, dervid grundskatterna lätt kunna bestämmas till ett fixt belopp, men indelningsverket *kalkyleras*, och på denna gemensamma summa skall en afskrifning af 3 procent ske. Men huru skall denna kalkyl kunna verkställas? Och dock är den nödvändig, ty det är ju meningen att afskrifningen skall ske *samtidigt* i afseende på grundskatterna och indelningsverket. Förslaget innehåller dessutom ett köpslagande, som jag icke kan gå in på, och som jag tror hvarken är behöfligt eller lämpligt. Slutligen åstadkommer Utskottets förslag ett intrasslande af dessa båda frågor, som gör det omöjligt att få dem lösta, då deremot enligt Friherre Funcks förslag, som inskränker sig till endast grundskatterna, frågan är klar, och intet hinder finnes för dess verkställande.

Jag anhåller derföre om bifall till Friherre Funcks förslag.

Herr Tornerhjelm: Då denna fråga onekligen är en af de viktigaste, som förekommit, sedan det nya statsskicket infördes, anser jag för min pligt att tillkännagifva den ståndpunkt jag i denna fråga intager. Frågan är icke ny: den har såväl under gamla som nya statsskicket varit föremål för framställningar inom Riksdagen och utgjort ett tvisteämne mellan de olika intressena. Den har icke blifvit löst, derföre att man städse ställt sig på oriktig grundval, ithy att man velat att den ena skulle göra efterskänkningar, utan att den andra gjorde några uppoffringar. Jag tror att det resultat, hvartill Stats-Utskottet nu kommit, nemligen en skrifvelse i den syftning det föreliggande betänkandet angifver, är det enda för frågans lösning antagliga förslag som hittills blifvit framställt.

Man har här sagt, att de, som vilja åtskilja dessa tvänne frågor, grundskatterna och indelningsverket, de vilja ingenting; men detta anser jag vara ett orättvist påstående, ty jag tror, att de, som vilja skilja frågorna, mena lika ärligt, som de, hvilka önska att dessa frågor i ett sammanhang behandlas och afgöras. För min del tror jag likväl att det är omöjligt att skilja dessa frågor, om man vill få vare sig den ena eller den andra löst. Ty hvarföre är man missnöjd med grundskatterna? Jo! för deras olika och ojemna fördelning. I den provins jag tillhör, hafva vi icke grundskatter; men det vore orätt af oss att derföre motsätta oss en aflösning af grundskatterna, hvilka äro betungande för de öfriga provinserna. Å andra sidan är indelningsverket särdeles tryckande i de södra provinserna och derföre bör en lindring i denna börda icke möta något motstånd från de öfriga landskapen. Om man nu skiljer dessa båda frågor, är det naturligt att de olika intressena icke skola kunna förenas.

Grundskatterna äro någorlunda bestämda: de utgå i penningar och äro derföre lätta att beräkna. Huru är åter förhållandet med indelningsverket? Man måste medgifva att i afseende på detsamma ett godtyckligt förfarande eger rum. Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta, hvilken omtalas i grundlagen, är hvad indelningsverket angår en fullkomlig chimère. Genom en generalorder kunna utsträckta öfningstider och flera andra åtgärder påbjudas, hvilka medföra en ökad tunga. Jag är långt ifrån att vilja klandra sådana åtgärder, då indelningsverket är en militärisk institution, men jag hemställer om det icke är politiskt att ingå på en billig aflösning, då rust- och rotehållarnes onus stigit med minst 25 procent. Jag vill dock icke påstå, att vi betungas så mycket af denna skatt, men hvarje skatt bör vara bestämd till en viss siffra och icke kunna höjas efter en enda persons godtycke; och det kan icke vara annat än oriktigt och orättvist, att, då vi skola rösta och votera om den minsta bevillningsfråga, denna tunga åter skall kunna till nära nog obegränsadt belopp höjas genom en generalorder. Detta gör att jag, så mycket jag än älskar det gamla indelningsverket, icke kan hålla på detsamma, helt enkelt derföre att det är en omöjlighet. Men, frågar man, om indelningsverket upphäves, hvarpå skall vårt försvarsväsen då byggas? I Stats-Utskottets betänkande är såsom princip framställd den allmänna värnepligten, hvilken rätt tillämpad lemnar ett starkt försvar. Min öfvertygelse är dock att svenska folket icke vill underkasta sig denna stora börda. Det synes mig likväl att denna skrifvelse, som här blifvit af Stats-Utskottet föreslagen, bör kunna tillfredsställa alla, ty man begär ju endast af Regeringen en utredning af grundskattefrågan och ett arméorganisationsförslag, som ur synpunkten af ett tillräckligt försvar för fosterlandet kan anses tillfredsställande. Den, som finner sig missnöjd med det blifvande arméförslaget, har ju rätt att afslå detsamma, liksom man icke är förbunden att bifalla Regeringens blifvande förslag om grundskatternas afskaffande, ifall man icke är belåten med detsamma.

Den förste talaren fäste sig vid ett uttryck uti en af de i ämnet väckta motioner, memligen "jordbrukarnes maktställning". Detta kan vara ett oriktigt uttryck, men man bör likväl taga i betraktande att pluraliteten i båda Kamrarne utgöres af jordbrukare och när de rinna att deras eget intresse står i strid med statens eller det allmännas intresse, är det ganska naturligt att de påyrka en förändring, som kommer dem till godo. Denna fråga har onekligen för hvarje Riksdag tillvunnit sig allt mera erkännande och derföre tror jag att man icke bör stöta den hand tillbaka, som räcket för åstadkommandet af en billig lösning af densamma. Det vore, efter min uppfattning, opolitiskt och för min del kommer jag, att med min röst biträda Stats-Utskottets förslag, emedan jag anser att det är ett sätt att åtminstone nalkas frågans lösning. Jag är temligen öfvertygad, att det första förslaget, som kommer att framläggas, icke skall anses fullt tillfredsställande, men, sedan nya och omarbetade förslag blifvit ett par gånger framställda, kan man hoppas att en öfverenskommelse skall kunna åvägabringas.

Man har sagt att här vore ett köpslagande mellan de olika in-

tressena; men så sker ju hela lifvet igenom, att ett köpslagande mellan idéer och intressen eger rum. Om jag ständigt fasthåller den ståndpunkt jag en gång intagit, blir jag slutligen alldeles isolerad och om Kammaren icke vill taga hänsyn till hvad Andra Kammaren fordrar, kommer denna Kammare att intaga en sådan isolerad ställning, som icke kan vara med Kammarens eller landets intresse förenlig. Om man derföre också icke vore fullt belåten med de uttryck, som förkomma uti föreliggande förslag till skrivelse, hoppas jag dock, att Kammaren af politiska och ekonomiska skäl ville godkänna Utskottets förslag, hvilket jag med min röst kommer att biträda.

Grefve Mörner, Carl Göran: I den skrivelse, som Utskottet föreslagit, har Utskottet sammanfört frågorna om grundskatternas eftergifvande och indelningsverkets upphörande. Detta förfarande synes mig saknad all befogenhet, så mycket mera, som de omnämnda motionerna, såsom hvar och en, som om den tagit kännedom, lätteligen kan öfvertyga sig om, icke till en sådan sammanföring gifva anledning, och såsom bevis derpå, att vederbörande Talmän delat min uppfattning, torde jag få erinra derom, att sådana motioner, der båda ämnena varit sammanförda, icke blifvit remitterade, utan måste återtagas och utbytats emot andra, der frågorna hvar för sig behandlats. Stats-Utskottet har med ganska lätt hand vidrört denna fråga, och endast tillkännagifvit (sid. 7) att "Utskottet, som af skäl, hvilka här nedan äro närmare angifna, funnit de sålunda väckta förslagen om grundskatternas afösning eller afskrifning samt om lindringar i eller afskaffande af indelningsverket med hvarandra ega det nära samband, att de böra i ett sammanhang behandlas, får alltså nu i dessa frågor afgifva gemensamt yttrande" etc. Det är således endast Utskottets subjektiva tycke, som i detta hänseende bestämt dess förfaringssätt. För min del kan jag dock icke finna annat, än att, om äfven Utskottet haft den åsigt, att Utskottet icke kunde företaga frågorna hvar för sig, Utskottet bort afgifva särskild hemställan med afseende å dem hvardera, dervid Utskottet kunnat rätta sitt beslut i den ena frågan efter det slut, hvartill Utskottet i den andra kommit. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på det mindre lämpliga i denna sammanföring af olika frågor, och jag kan icke finna annat, än att ett sådant tillvägagående är mindre ändamålsenligt, ty efter min min uppfattning vinna svåra frågor icke derpå, att alltför många sådana på en gång företagas till afgörande. De olika synpunkter, hvarifrån frågorna skärskådas, försvara deras lösning, och såsom ett praktiskt bevis, huru det i sådant hänseende tillgått, beträffande en annan fråga af olikartad beskaffenhet med dem, som nu äro före, får jag erinra derom, att, så länge vid hvarje riksdag yrkande framställdes, att de af lagkomitén uppgjorda förslag till nya civil- och kriminallagar skulle samtidigt i klump antagas, kom man icke ur flacken, utan först sedan man börjat taga de särskilda delarne, hvar för sig, under handläggning, börjar det blifva något utaf. Efter mitt formenande, hade det sålunda varit lyckligt, om äfven här frågorna hållits åtskiljda, och om vi se på den utveckling, arméorganisationsfrågan under de föregående riksdagarne ernått kan äfven deraf

hemtas bevis derpå, att sammankopplande af allt för många olika delar verkat hämmande. Derigenom att man velat göra frågan om värnepligten beroende af indelningsverkets upphörande och satt den ena frågans afgörande såsom vilkor för den andras, har det hela måst stranda. Hade man hållit sig till den enkla frågan om hvad för arméen vore nödigt, så hade man kanske hunnit något längre, och en för fäderneslandet gynnsam tidpunkt att ordna försvaret icke gått förlost.

Man säger, att det nu framlagda förslaget skulle vara ett fredsprogram, och detta yttrande fälldes af den talare i denna Kammare, som hade ordet näst efter den förste. I likhet med en annan talare, befarrar jag, att förslaget, långt ifrån att vara ett fredsprogram, skall blifva ett stridsprogram, ty den uppfattning, som den ena eller andra sidan bildar sig om rätta betydelsen af de i skrifvelseförslaget begagnade ord, är, vågar jag tro, så vidt åtskild, att detta vid tillämpningen kommer snart att visa sig, och att man derföre mer än en gång får höra: att sådan var icke min mening. Då häraf uppkomma ömsesidiga beskyllningar, blir endrägten och friden ingalunda derigenom befrämjad.

En annan talare, som äfven yttrat sig för skrifvelseförslaget, anmärkte, att frågan om grundskatterna hade bort vara afgjord, innan makten lemnades i jordegarnes händer. Jag tror, att hade han tänkt så för längre tid tillbaka, hade han icke kunnat räknas till dem, som då gillade både tid och sätt för det förändrade representationssättets införande. Det fredsprogram, som då framhölls för oss, har kanske icke alldeles förverkligats. För min del måste jag, såsom en af de allra viktigaste omständigheter emot skrifvelseförslaget, anmärka sammanblandandet af frågorna om landets försvar och om grundskatternas aflösande, enär jag deri finner ett stort hinder för dessa frågars ändamålsenliga lösning, och hade jag i detta hänseende haft någon tvekan, skulle den blifvit undanröjd genom de af Utskottet i slutet af skrifvelseförslaget begagnade ord, då Utskottet, efter att hafva omförmålt det förmenta sambandet mellan försvarsfrågan och skattefrågan, säger: "Börande den antagna arméorganisationen träda i verkställighet först sedan nämnda stadganden om rustnings- och roteringsbesvärens samt grundskatternas afskaffande likaledes blifvit af Konung och Riksdag antagna". — Således skulle arméorganisationen vara undanskjuten till dess dessa frågor hunnit få sin lösning! Står nu detta slut i sammanhang med de vackra orden om varmt intresse för ordnandet af landets försvar? Möjligt är detta, men mig förefaller vägen, hvarpå man skulle komma till detta mål, mycket krokig och mycket osäker. Det har också blifvit af en föregående talare erinradt, att Utskottets förslag om tre procents *ärlig* afskrifning af rustnings- och roteringsbesväret, omöjligen kunde tillämpas. Detta torde äfven för hvar och en vara tydligt, ty huru skulle väl det låta sig göra att afskrifva tre procent af ett onus, som består uti underhåll af soldat eller anskaffande af häst och karl samt deras underhåll och utrustning? Ett sådant stadgande kan ju icke tillämpas, om icke möjligen i den mån afgång egt rum, då afskrifning kunde ske på vakansafgiften. Skulle man nu vidtaga den åtgärd, att uppskatta rustnings- och roterings-

besvaret till visst belopp om året, och medgifva den, som presterade detsamma in natura, ersättning i förhållande till uppskattningssumman, blefve äfven detta obilligt, enär rustnings- och roteringstungan trycka olika i olika orter. För min del finner jag således förslaget i denna punkt overkställbart, och något sämre kan väl Riksdagen icke taga sig före, än att hos Kongl. Maj:t begära verkställighet af sådant, som icke låter sig utföras. Då Riksdagen från Kongl. Maj:t fått ett tillkännagifvande, att Kongl. Maj:t är betänkt på att framlägga ett arméorganisationsförslag, som är under utarbetande, och vi nogsamta veta, att det icke är Kongl. Maj:t obekant, att representationen önskar att mottaga ett arméorganisationsförslag, byggt på annan grund, än indelningsverket, — (i detta fall delar jag majoritetens åsigt), — anser jag öfverflödigt, att Riksdagen för närvarande ingår till Kongl. Maj:t med en anhållan härom, allra mest om representationen icke är fast besluten, att jemväl anvisa nödiga medel till försvarets ordnande. I detta hänseende har jag likväl tyckt mig finna, att de talare som yttrat sig i denna Kammare, icke äro af alldeles lika tanka med den, som här uttalats af Regeringens främste ledamot och hvilkens yttrande hos mig väckt mycken belåtenhet, emedan deri framlyste allvar och fasthet.

En talare på vestgötabänken har också framställt ett organisationsförslag, efter sin uppfattning, och detta hans förslag kunde vara mycket lämpligt, om han först blott kunde förflytta Sverige till en ö i Söderhafvet eller till Ishafvet, der inga grannar funnos, som kunde hafva benägenhet att oroa oss. — En annan talare, från Blekinge, ansåg, att det vore nödigt, att vi finge en "någorlunda" betryggande arméorganisation, och då vore han färdig att offra rustnings- och roteringsbesvären. Man kan hafva olika tankar om hvad som är "någorlunda" betryggande, och det är fara värdt, att man vid sökandet derefter kunde komma att stanna vid hvad som, åtminstone efter min uppfattning, vore föga betryggande. I fråga om arméorganisationen får jag för min del biträda den tanke, som finnes uttalad i Friherre Funcks reservation, eller att någon skrifvelse i detta ämne nu ej är erforderlig, och hvad beträffar frågan om grundskatterna, kan jag icke finna någon rättsgrund för anspråket, att få dem efterskänkta. Att jorden må derifrån befrias, vill jag icke bestrida, men sättet för åstadkommande af denna befrielse är, efter mitt förmenande, mindre lyckligt valdt. Jag har delat den åsigt, att en aflösning på billiga grunder vore hvad man i främsta rummet borde afse, och ehuru jag hört åtskilliga talare i denna Kammare förklara, att derom numera icke kan vara fråga, vågar jag dock tro, att, om denna Kammare hade en fast öfvertygelse om lämpligheten häraf, och hölle sig vid hvad den förut ansett rätt och billigt samt icke dagtingade med anspråk, som drifvas alltför långt, vore yrkandet häruppå icke någon öfvervunnen ståndpunkt. Det är icke heller utan en viss förvåning jag iakttagit den skiljaktiga uppfattning, som nu synes vilja göra sig gällande i strid med den, som vid föregående riksdagar här varit rådande. Såsom bevekande skäl till denna förändring kan jag icke finna något annat, än den af Utskottet framhållna angelägenheten, att genom uppoffring af grundskatterna söka bereda oss ett mera be-

tryggande försvar. Men då man, såsom jag, hyser den tro, att denna förutsättning innefattar ett misstag, har man svårt att finna sig fullt tillfredsställd af denna sammankoppling af de olikartade frågorna. Det har sagts, att jordbruket företrädesvis skulle vara berättigadt till lindring. Må så vara på vissa orter, men förhållandena äro mycket olika inom olika delar af vårt land, och den omständighet, att vår allmoge allt mera är i tillfälle att från öfriga medlemmar af samhället förvärfva jordegendom, tyckes mig icke utgöra något bevis uppå, att den befinner sig i någon betänkelig ställning. Säsom stöd för påståendet, att lindring vore af nöden, anfördes jemväl, att landtbruket förlorat mycket genom borttagandet af det skydd, det förut åtnjutit genom tullen. Jag får härvid erinra, att tullen å spannmål var den enda, med afseende hvarå Konungen hade makt att förfara efter godtfinnande, och att tillämpningen oftast var sådan, att, då någon fördel genom tullen möjligen kunde beredas landtmannen, det vill säga då missväxt inträffat, borttogs densamma och medgafs tullfri införsel, och att det väl ej var med afseende på hans fördel, som understundom bränvinsbränningsförbud härmed förenades. Jag tror emellertid, att man måste erkänna, att det är först sedan ett dylikt godtyckligt förfarande upphört, som landtbruket med stora och säkra steg gått framåt.

Man anför äfven, att genom efterskänkande af grundskatterna skulle behovet af skattläggning på afsöndrade lägenheter försvinna. Detta skulle vara en sanning, om tillika alla andra prestationer, som nu åligga jorden, samtidigt komme att upphöra, men om de stå kvar, läser ifrågavarande operation fortfarande blifva af nöden.

Man säger vidare, att genom grundskatternas eftergifvande skulle skattejordsinnehafvarnes afund emot frälsehemmansinnehafvarne undanröjas. Jag vet icke om någon sådan afund förefinnes, sedan det nu mera står hvar och en fritt att efter behag och förmåga söka förvärfva jord af det ena eller andra slaget; men hvad jag vet är, att efter Utskottets förslag skulle den hittills såsom privilegierad ansedd jord få på sig utan ersättning öfverflyttad en del af den börda, som föreslås såsom en ringa ersättning för grundskatternas upphörande, nemligen en förhöjd bevillning. Skattejorden skulle befrias från grundskatterna och få deltaga i bevillningen i likhet med annan jord, men frälsejorden skulle såsom present mottaga den förhöjda bevillningen. Innefattar detta tillämpning af en sann rättsgrundsats, så är det åtminstone icke en sådan, som i vanliga läroböcker står beskrifven.

Med afseende å en talares yttrande om hunden och köttstycket, vill jag endast anmärka, att det väl icke kan vara så särdeles lämpligt, att kasta för hunden hela det stora köttstycket på en gång, ty om man då äfven stillat hans aptit för tillfället, har man sedan icke något att släcka hans hunger med, då den stegrad torde återkomma. Samme talare yttrade jemväl, att bevillningstaxeringen innehölle felaktigheter, som borde rättas, och att bevillningen skulle vara tryckande, dervid han likväl tillade, att det icke var afgifterna till kronan, utan afgifterna till kommunen, som tyngde mest. Ja! Är det möjligt att man genom det nu framlagda förslaget kommer ifrån dessa sistnämnda afgifter.

afgifter, då är jag helt och hållet på det oklara med frågan, och har icke funnit något derom i detta betänkande. — En annan talare, som likväl yttrade sig emot Utskottets förslag, vidrörde äfven bevillningsfrågorna och anmärkte dervid, att dessa icke nog hastigt handlades. På denna anmärkning, hoppas jag att någon af ledamöterna i Bevillnings-Utskottet svarar. Jag har vid denna riksdag gjort hvad jag kunnat för att undanrödja denna, efter mitt förmenande, befogade anmärkning, men jag fick icke något understöd. hvarken af Bevillnings-Utskottet eller af denna Kammare.

Af hvad jag nu tagit mig friheten anföra, torde Herrarne finna, att för mig framstår icke klart hvarken behofvet eller rättvisan af grundskatternas afskrifning, utan att jag för min del anser en aflösning på billiga grunder vara den rätta vägen. Om en sådan aflösning genomfördes, hade visserligen redan de nuvarande egarne gagn deraf; men då jag icke har någon utsigt att åtminstone för närvarande åt ett sådant förslag kunna bereda framgång, vill jag icke härom framställa något bestämdt yrkande.

Herr Berg: Då jag ej kan gilla hvarken det slut hvartill Utskottet kommit eller de motiver det begagnat, och då jag ej kan finna de anspråk rättvisa, som af motionäerene blifvit framställde för grundskatternas afskaffande, och tillika är varm vän af indelningsverket, som jag åtminstone för min del ingalunda tror vara föråldradt utan tvärtom anser vara det bästa skydd, vi för ett måttligt pris kunna ega, har jag begärt ordet för att få till protokollet antecknade dessa mina åsikter.

Utskottet har i en inledning om tillkomsten af grundskatterna och indelningsverket upptagit de många försök, som isynnerhet i Bondeståndet under en följd af 60 år framställts för att vinna en lindring i dessa onera. När jag läste Utskottets betänkande förvånade det mig att Utskottet ej egnat den ringaste uppmärksamhet åt det yttrande, som i följd afgafs af Justitie-statsministern, hvarigenom han visade att de anspråk på lindring, som framställdes, ej vore oberättigade, men efter det jag hört det yttrande, han i dag afgifvit, kan jag förstå hvarföre ej Utskottet upptagit hans skäl. Jag saknar äfven i detta betänkande, — ehuru detta visst icke förvånar mig — det ringaste skäl, som visar att en stor del af grundskatterna äro räntor, något som af den förste talaren i dag i hans sakrika anförande blifvit så väl framhållet. Han visade, denne talare, att grundskatterna icke annat äro än grundräntor af hemman, som fordom voro kronans egendom och hvilka blifvit sålda till skatte på de vilkor nuvarande skattejordsegare innehade dem. Detta synes bevisa att det ej kan vara rättvist, att de skattejordsegare, som köpt sina hemman från krono, hafva några anspråk på att dessa räntor afskrifvas. Jag anser mig ej mer än behöfva erinra härom för att hafva besvarat en ärad talares på vestgötabanken påstående, att en sådan afskrifning skulle vara rättvis. Det förvånade mig äfven, att en högt aktad ledamot på stockholmsbanken uppgaf såsom skäl för att en afskrifning skulle beviljas, de förluster jordbruket fått erfara genom bränvins-

bränningens inskränkning och genom nedsättningen af tullen på spannmål. Denra anmärkning har redan af flere föregående talare blifvit besvarad, men hvad som jag vill tillägga är att på samma grund man klagat öfver att dessa s. k. privilegier blifvit jordegarne fräntagna, skulle näringsidkare i städerna med flera hafva anledning att beklaga sig öfver näringsfrihetens införande. Det som en ledamot från Skåne yttrade, eller att den nya bränvinslagstiftningen ruinerat jordbrukarne, är ett påstående, som knappast torde tarfva någon särskild vederläggning, snarare skulle de väl blifvit ruinerade genom den gamla författningen, då det var tillåtet att hafva krog snart sagdt i hvarje stuga, och då dess innevänare till stor del sjelfve söpo upp hvad de tillverkade. Påståendet att spannmålstullens borttagande skulle varit en så stor förlust för jordbruket har redan blifvit af två föregående talare vederlagdt, men dervid har ej anmärkts att, redan förr än detta borttagande skedde, var vårt land i någon mån ett spannmålsexporterande land, och har blifvit det ännu mera sedan. Således har naturligtvis tullen på spannmål de sednare åren ej kunnat verka på spannmålsprisen, utom för den händelse här skulle hafva varit missväxt, ty detta pris måste vara beroende af förhållandena på de utländska marknaderna.

En talare yttrade, att indelningsverket innebar en stor orättvisa, då det föranledde till köp af soldater. Jag vågar tro, att, om ock det kan vara rätt att i viss mening säga, att den jordegare, som skall antaga soldater, måste köpa desamma, är det dock att fästa uppmärksamhet vid att detta köp sker på *frivillig* väg från den köptes sida. Deremot när indelningsverket skall ersättas genom allmän värnepligt är det visst, att åstadkommandet af en armé skall blifva vida mera betungande än nu, sedt både från de värnepligtiges, jordbrukares och andra samhällsklassers sida; vida mera betungande för den tättaste arbetaren likasom för de s. k. bättre lottade samhällsmedlemmarna. Då blir det ej ett köp, det blir ett *rof*, och det torde väl vara värre.

En talare ansåg, att landet borde göra hvad uppoffringar som helst för att ävägbringa ett betryggande försvar. Vi hafva hört en talare från skaraborgsbanken förklara, huru han ansåg att försvaret skulle tillvägbringas, men jag tror att han ingalunda, är villig att ingå på att landet skall göra hvilka uppoffringar som helst, och jag tror att han vid sina åsigter i denna fråga ledes i ej ringa grad äfven af tanken på skattelindring. När jag nu gör denna anmärkning ber jag att få tillägga, att jag ej finner det underligt, om dessa, som nu skulle hafva vinst af skattelindringen eller skatteaförsnigen, ej sedermera komma att gå in på ett så betryggande försvar, som Konung och Herrar militärer anse nödvändigt. Jag får bekänna, att jag ej undrar på, om de ej skulle vilja gå in på att göra sådana uppoffringar, och jag vet ej, om jag kan komma att med min röst bidraga till de stora kostnader, som skulle följa med antagandet af ett på sådana grunder bygdtt betryggande försvar. Den ärade talaren på skaraborgsbanken angår de svårigheter, med hvilka det visade sig vara förenadt att nu hålla våra värfvade regementen fulltaliga; och uppgaf såsom skäl härför, att vårt värfvade manskap plågades med

vaktgöring om nätterna. Jag tillåter mig fråga, om han anser att denna vaktgöring i hufvudstaden eller annan garnisonsort skulle vara mera betungande, än den som skulle blifva nödvändig vid tjänstgöring för bevakning i fält.

Utskottet yttrar i sitt betänkande: "Genom en dylik åtgärd skulle dessutom vinnas en önskvärd förenkling af förvaltningen och redogörelseverket. Äfven ur en annan synpunkt voro jordens berrande från grundskatter fördelaktigt, i det derigenom bereddtes jordens innehafvare en, till följd af näringarnes utveckling i flera riktninga och de af ett allt mera utbildadt kommunikationsväsende i öfrigt föranledda förändrade förhållanden, af behofvet påkallad friare dispositionsrätt öfver jorden".

Af den talare, som näst före mig hade ordet, hafva vi fått den förklaring att genom denna åtgärd ej skulle vinnas en sådan förenkling i förvaltningen eller redogörelseverket.

Med anledning af hvad jag sålunda anført skulle jag helst vilja rösta för afslag, men i enlighet med den förste talaren, som ansåg att det kunde vara politiskt klokare att förena sig med vice Talmannen i hans reservation gör äfven jag det, och får bekänna, att jag har ett ytterligare skäl att förena mig i denna reservation, emedan jag finner att en utaf motionärerne i frågan, Herr C. A. Larsson, äfven ansett sig böra gå i dylik riktning.

Härefter uppskötts öfverläggningen till nästa sammanträde.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 35, i anledning af den år 1872 verkställda granskning af Statsverkets med flera allmänna fonders förvaltning under år 1870;

N:o 36, angående afsöndring af jord från ryttmästarebostället vid Skånska Dragonregementet Östra Sallerup för utvidgning af Östra Sallerups församlings i Malmöhus län kyrkogård;

N:o 37, angående eftergift af ett delegarne i sterbhuset efter båtöraren Anders Andreasson i Styrsö Tången ådömdt belopp;

N:o 38, i fråga om försäljning af fisklägenheten Mellböen N:o 1 inom Udenäs socken af Skaraborgs län;

N:o 39, angående eftergift af Henrik Nilsson i Ullarp och Johannes Nilsson i Lynga ådömd ersättning för kronans förlust å arrende af indragna bostället Kärreberg N:o 3;

N:o 40, i anledning af gjorda framställningar om eftergift af kronans rätt till en del danaarf;

N:o 41, angående upplåtelse till staden Halmstad af tomter, tillhörande de fordna fästningsverken derstädes;

N:o 42, angående indragning till Statsverket af den åt Christianstads stad upplåtna rätt öfver Skillinge fiskläge;

N:o 43, i fråga om eftergift till förmån för staden Halmstad af kronans rätt till danaarf efter enkan Helena Stjernström, född Höök;

N:o 44, angående befrielse för Tygskrifvaren C. F. Mellbin från betalning af ett honom ådömdt ersättningsbelopp;

N:o 45, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Första Hufvudtitel;

N:o 46, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Andra Hufvudtitel;

N:o 47, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Tredje hufvudtitel;

N:o 48, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde hufvudtitel; samt

N:o 54, angående ersättning för sådana af Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanlag ej blifvit beviljade.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående förändrad bestämmelse i fråga om nedgrafven skatt, bottenfynd eller annat dylikt, hvartill egare ej finnes;

N:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående lagfart å räng till fast egendom m. m.; samt

N:o 60, angående utsträckning af den förvaltningsrätt, som, enligt 15:de kapitlet 5 § Arfda-balken, sådan den lyder i Kongl. Förordningen den 30 Mars 1835, uppdrages god man, som af domare förordnas att iakttaga frånvarande arfvings rätt.

Upplästes följande läkarebetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare Herr Baron Anders Koskull är sängliggande sjuk af lunginflammation, och således urständsat att deltaga i riksdagsgöromålen, intygar

Stockholm den 15 Maj 1873.

A. E. Lundberger,
Med. Lic. & Ch. Mag.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets memorialer:

N:o 101, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljats till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag;

N:o 102, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgälds-kontoret angående de under innevarande riksdag på nämnda Kontor anvisade statsutgifter; samt

N:o 103, med förslag till stadganden i Riksgälds-kontorets reglemente angående statsfyllnadssumman jemte öfriga med ordinarie statsregleringen gemenskap egande utgifter samt de på Kontoret anvisade kreditiver och derifrån utgående riksdags- och revisionskostnader, aflöningar, förvaltningsutgifter m. m.

Friherre af Ugglas: Jag får äran hemställa, att de i dag första gången bordlagda ärenden måtte sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum, att dernäst måtte upptagas Stats-Utskottets, nu under behandling varande, betänkande N:o 93,

sedan Stats-Utskottets utlåtanden N:ris 84,
85,
86,
87,
100,

derefter Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 12, och Stats-Utskottets utlåtanden N:ris 90,

92,
98,
99,

Särskilda Utskottets betänkande N:o 2,
Sammansatta Stats- och Banko-Utskottens utlåtande N:o 4, och
Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 5,
Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 14 och i sammanhang dermed
Bevillnings- och Lag-Utskottens utlåtande N:o 1,
samt slutligen Banko-Utskottets betänkanden N:o 13,

14,
15.

Detta förslag bifölls.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att val af en kansli-deputerad, efter Herr Thyselius skulle företagas nästa Lördag den 17 dennes; hvilket bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.